

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ ТА НАУКИ УКРАЇНИ
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

АГРОБІОТЕХНОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра садово-паркового господарства

КОНСЕРВАЦІЯ, РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ
САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Методичні рекомендації
до виконання курсового проекту та самостійних робіт
для студентів агробіотехнологічного факультету
за кредитно-модульною системою організації навчального процесу

Освітньо-кваліфікаційний рівень 7.09010303 – спеціаліст
Кваліфікація – інженер садово-паркового господарства

Біла Церква
2016

Рекомендовано
навчально-методичною комісією університету
(протокол № 4 від 9.12.2013р.)

Укладачі: **Крупа Н.М.**, канд. біол. наук
Роговський С.В., канд. с.-г. наук

Крупа Н.М. Консервація, реконструкція та реставрація садово-паркових об'єктів: Методичні рекомендації до виконання курсового проекту та самостійних робіт для студентів агробіотехнологічного факультету за кредитно-модульною системою організації навчального процесу / Н.М. Крупа, С.В. Роговський. – Біла Церква, 2016. – 75 с.

Методичні рекомендації розроблені відповідно до діючої програми з дисципліни "Консервація, реконструкція та реставрація садово-паркових об'єктів". Подаються вимоги до виконання та оформлення курсової роботи та перелік індивідуальних завдань.

Рецензенти: **Марченко А.Б.**, доцент, канд. с.-г. наук;
Масальський В. П., канд. біол. наук.

ВСТУП

Дисципліна "Консервація, реконструкція та реставрація садово-паркових об'єктів" займає провідне місце в циклі ландшафтних дисциплін, є органічним продовженням курсу "Ландшафтна архітектура". Більшість існуючих ландшафтних об'єктів, як старовинних, так і сучасних, потребують постійної підтримки, професійного нагляду та специфічного підходу до їх збереження та відновлення.

Формування професійного підходу до виконання робіт з реконструкції та реставрації існуючих об'єктів ландшафтної архітектури та пам'яток садово-паркового мистецтва займає важливе місце у підготовці спеціалістів садово-паркового господарства. Ландшафтна архітектура є мистецтвом дуже своєрідним, тому що має справу з живим будівельним матеріалом – рослинністю, яка постійно розвивається, змінюється, старіє. Рослини потребують належного професійного догляду і підтримки, якщо вони відсутні, то композиції втрачають характер витворів мистецтва, а іноді і гинуть. Ця обставина стала однією з основних причин, через які до нас дійшла відносно невелика кількість парків-пам'яток садово-паркового мистецтва. На сьогодні, ті сади і парки, що збереглися, потребують найбільш дбайливого відношення під час їх використання, відновлення та реконструкції в сучасних умовах.

Основа мета вивчення дисципліни "Консервація, реконструкція та реставрація садово-паркових об'єктів" – оволодіння її теоретичними основами відновлення садово-паркових об'єктів і формування навичок їх практичного застосування.

Метою курсового проекту з курсу "Консервація, реконструкція та реставрація садово-паркових об'єктів" є:

- засвоєння загальнотеоретичних положень, поглиблення знань та практичних навичок, активація творчих здібностей і розвиток умінь працювати зі спеціальною літературою, під час виконання індивідуальних завдань;
- ознайомлення зі спеціальною літературою та сайтами в Інтернеті з питань реконструкції, реставрації та консервації садово-паркових об'єктів;
- набуття досвіду самостійного виконання графічних робіт;
- формування навичок з планування ландшафтно-планувальних рубок, складання технологічних карт відновлення садово-паркових об'єктів;
- формування умінь підбирати асортимент рослин для поновлення насаджень.

Відповідно до вимог освітньо-кваліфікаційного рівня «спеціаліст» студент після вивчення дисципліни **повинен уміти:**

- проводити ландшафтний аналіз території об'єкта та наукову реставрацію об'єкта;
- використовувати знання з історії ландшафтної архітектури та садово-паркового мистецтва для проведення робіт з реставрації;
- вміло застосовувати в натурі методи виконання робіт з реконструкції, реставрації, адаптації ландшафтних об'єктів.

В результаті вивчення дисципліни студент **повинен засвоїти:**

- методологію передпроектного аналізу території об'єкта, що підлягає ландшафтній реконструкції, реставрації, консервації;
- специфіку виконання проектних робіт об'єктів реконструкції, реставрації, консервації, адаптації, відтворення;
- особливості створення стійких зелених насаджень в процесі проведення відновлювальних робіт у садово-паркових об'єктах.

У методичних вказівках викладено порядок виконання курсового проекту та вимоги щодо його оформлення.

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО КУРСОВОГО ПРОЕКТУ

Для виконання курсового проекту з дисципліни "Консервація, реконструкція та реставрація садово-паркових об'єктів" кожен студент обирає реальний об'єкт досліджень та узгоджує його із викладачем. Об'єктом досліджень може бути сучасний парк районного значення або великий сквер. Курсовий проект виконується на базі попередньо проведених досліджень під час виконання лабораторних робіт.

Вихідними даними для курсового проекту є: паспорт об'єкта, схема або геодезична підоснова об'єкта, на якій повинні бути зазначені існуючі межі ділянки, вулиці та об'єкти, що межують з територією об'єкта, орієнтація за сторонами світу.

Першим етапом виконання робіт є складання **програми проектування**, яка повинна включати наступні дані:

1. Назва об'єкта (сучасна і попередні, що змінювались).
2. Історична довідка про об'єкт (включаючи дані про проведення реконструктивних робіт).
3. Розташування ділянки (ситуаційний план).
4. Площа території (схема плану об'єкта).
5. Кліматичні та ґрунтово-гідрологічні умови району розташування об'єкту.
6. Орієнтація за сторонами світу, роза вітрів.
7. Функціональне призначення об'єкта та ландшафтних споруд.
8. Наявність водойм, водних систем, малих архітектурних форм, їх стан (за наявності відомостей – історія створення).
9. Стан і умови відновлення дорожньо-стежкової мережі та насаджень.
10. Необхідність благоустрою та інженерного обладнання території.

СКЛАД КУРСОВОГО ПРОЕКТУ

Курсовий проект виконується на листку формату А3 в чорно-білій графіці або з відмивкою у кольорі. До складу курсового проекту входять:

- **опорний план**, який характеризує сучасний стан об'єкта, в масштабі М1:500 (виконується на базі існуючих картографічних матеріалів та за даними натурних обстежень). На полях креслення наводиться експлікація, умовні

позначення, баланс території, ситуаційний план в масштабі М 1:2000, роза вітрів, орієнтація за сторонами світу;

- **план реконструкції (реставрації або відновлення)** в масштабі М1:500. На полях креслення наводиться експлікація, умовні позначення, баланс території, роза вітрів, орієнтація ділянки за сторонами світу;

- **фрагменти** планування найбільш відповідальних ділянок паркової території (партер, алеї, боскет, рослинні угруповання та ін.) в М1:50- 1:200;

- **пояснювальна записка** з викладенням прийнятих рішень та їх детальним обґрунтуванням.

ЗМІСТ ПОЯСНЮВАЛЬНОЇ ЗАПИСКИ

ВСТУП

Розділ І. Передпроектне вивчення території садово-паркового об'єкта

1.1.Історична довідка про об'єкт.

1.2.Паспорт об'єкта.

1.3.Натурне обстеження об'єкта.

1.3.1.Аналіз містобудівельних умов.

1.3.2.Природні умови району розташування об'єкта.

1.3.3.Аналіз історичних документів, іконографічних матеріалів.

1.3.4.Аналіз зонування території та алеїно-стежкової мережі.

1.3.5.Інвентаризація насаджень.

1.3.6.Аналіз стану малих архітектурних форм та обладнання.

1.4. Пошук джерел та їх аналіз.

Розділ ІІ. Комплексний аналіз і оцінка результатів вивчення об'єкта

Розділ ІІІ. Проектні пропозиції з відновлення

3.1. Реставрація малих архітектурних форм, водних устроїв, дорожньо-стежкової мережі.

3.1.1.Малі архітектурні форми.

3.1.2.Водні устрої.

3.1.3.Дорожньо-стежкова мережа.

3.2. Відновлення регулярних рослинних композицій.

3.2.1.Відновлення партеру та квіткового оформлення об'єкта.

3.2.2.Реставрація алеї та рядових посадок.

3.2.3.Реставрація боскетів і живоплотів.

3.3 Реконструкція рослинних угруповань (масивів, груп, гаїв).

Розділ ІV. Стадійність робіт з відновлення об'єкта.

Висновки

Список використаних джерел

Додатки

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ КУРСОВОГО ПРОЕКТУ

Загальні вимоги

Курсовий проект пишуть українською мовою на одному боці аркуша одностороннього білого паперу формату А4 (210х297 мм) і подають надрукований у комп'ютерному виконанні з використанням редактора Word. Тип шрифту – Times New Roman Сут. Розмір шрифту – 14 пт., через 1,5 інтервала. Поля на сторінках: ліворуч – 3,0 см, праворуч – 1,0 см, зверху та знизу – 2,0 см.

Латинські назви рослин виділяють курсивом і за першого згадування вказують автора, наприклад: гліцинія китайська (*Wisteria sinensis* (Sims) Sweet), бузок звичайний (*Syringa vulgaris* L.). Декоративні форми та сорти пишуть з великої літери, прямим шрифтом виділяють ' **Pendula** '.

Кожний розділ починають з нової сторінки.

Назви розділів записують великими напівжирними літерами, шрифтом – 14 пт., вирівнюючи текст по центру сторінки.

Назви підрозділів записують напівжирними літерами, шрифтом – 14 пт., перше слово з великої літери з абзацного відступу.

У тексті пояснювальної записки мають бути посилання на використану літературу. Література наводиться в алфавітній послідовності із зазначенням прізвища автора (авторів) або в порядку, в якому вони зустрічаються в тексті роботи з наскрізною нумерацією назви книги (статті або збірника, журналу), місця видання, видавництва, року видання, загальної кількості сторінок або тільки використаних сторінок.

Нумерація

Нумерацію сторінок, розділів, підрозділів, пунктів, підпунктів, рисунків, таблиць, формул подають арабськими цифрами без знака №.

Першою сторінкою роботи є титульний аркуш, який підлягає загальній нумерації сторінок. На титульному аркуші номер сторінки не ставлять, на наступних — номери проставляють у правому верхньому куті сторінки без крапки в кінці. Такі структурні частини роботи як зміст, перелік умовних позначень, вступ, висновки, список використаних джерел не мають порядкового номера, а всі аркуші, на яких розміщені згадані структурні частини роботи, нумерують звичайним чином. Номер розділу ставлять після слова «РОЗДІЛ», після номера крапку не ставлять, потім з нового рядка друкують заголовок розділу. Крапку в кінці заголовка розділу чи підрозділу також не ставлять. Якщо заголовок складається з двох або більше речень, їх розділяють крапкою.

Підрозділи нумерують у межах кожного розділу. Номер підрозділу складається з номера розділу і порядкового номера підрозділу, між якими ставлять крапку, наприклад: «2.3.» (третій підрозділ другого розділу). Далі в тому ж рядку наводять заголовок підрозділу.

Ілюстрації (фотографії, креслення, схеми, графіки, карти) і таблиці необхідно подавати в роботі безпосередньо після тексту, де вони згадані вперше, або на наступній сторінці. Ілюстрації і таблиці, розміщені на окремих сторінках, вносять до загальної нумерації сторінок. Таблицю, рисунок або креслення, розміри якого

більше формату А4, враховують як одну сторінку і розміщують у відповідних місцях після згадування у тексті або в додатках.

Ілюстрації позначають словом «Рис.» і нумерують послідовно в межах розділу за винятком ілюстрацій, наведених у додатках.

Номер ілюстрації повинен складатися з номера розділу та порядкового номера ілюстрації, між якими ставиться крапка. Наприклад: Рис. 1.2. (другий рисунок першого розділу). Номер ілюстрації, її назву та пояснювальні підписи розміщують послідовно під ілюстрацією. Якщо в розділі роботи подано одну ілюстрацію, то її нумерують за загальними правилами.

Таблиці

Цифровий матеріал, як правило, оформляється у вигляді таблиць. Кожна таблиця повинна мати назву, яку розміщують над таблицею та друкують симетрично до тексту. Назву та слово «Таблиця» починають з великої літери напівжирним шрифтом.

Приклад оформлення таблиці:

Таблиця 4.3

Розподіл типів ландшафту залежно від природно-кліматичної зони, (%)

Тип ландшафту	Природно-кліматичні зони			
	Полісся	Лісостеп	Степ	Південний берег Криму
Відкритий	50	45	40	45
Напіввідкритий	30	30	30	28
Закритий	20	25	30	27

Таблицю розміщують після першого згадування про неї в тексті так, щоб її можна було читати без повороту переплетеного блоку кваліфікаційної роботи або з поворотом – за стрілкою годинника. Таблицю з великою кількістю рядків можна переносити на наступну сторінку. Таблицю з великою кількістю граф можна ділити на частини та розміщувати одну частину під іншою в межах однієї сторінки.

Цифри в колонках таблиці розташовують так, щоб класи чисел в усіх рядках були один під одним. Числові величини в одній колонці та відповідне їм значення найменшої істотної різниці повинні мати однакову кількість знаків після коми. Якщо цифрові або інші дані в якомусь рядку не проставляють, то в ньому ставлять прочерк.

Ілюстрації

Ілюструють курсову роботу, виходячи з певного загального задуму, за ретельно продуманим тематичним планом. Кожна ілюстрація має відповідати тексту, а текст — ілюстрації. Назви ілюстрацій розміщують після їхніх номерів. За необхідності ілюстрації доповнюють пояснювальними даними (підрисунковий підпис).

Підпис під ілюстрацією включає чотири основних елементи:

- найменування графічного сюжету, що позначається скороченим словом «Рис. »;

- порядковий номер ілюстрації, який вказується без знака номера арабськими цифрами;

- тематичний заголовок ілюстрації, що містить текст із стислою характеристикою зображеного;

- експлікацію, яка будується так: деталі сюжету позначають цифрами, що виносять у підпис, супроводжуючи їх текстом.

Потрібно зазначити, що експлікація не замінює загального найменування сюжету, а лише пояснює його, наприклад:

Рис. 1.4. Головний фасад будинку:

а) доріжка; б) майданчик; в) сходишки.

У тому місці, де викладається матеріал, пов'язаний з ілюстрацією, необхідно вказати на неї. Розміщують посилання у вигляді виразу в круглих дужках «(рис. 3.1)» або зворот типу: «...як це видно з рис. 3.1» або «... як це показано на рис. 3.1».

Якість ілюстрацій повинна забезпечувати чітке відтворення об'єкта (електрографічне копіювання, мікрофільмування). Ілюстрації виконують чорнилом, тушшю або пастою чорного кольору на білому непрозорому папері або на комп'ютері.

На всі таблиці роботи необхідні посилання в тексті, при цьому слово «таблиця» в тексті пишуть скорочено, наприклад: «...у табл. 1.2», а при повторних посиланнях треба вказувати скорочено слово «дивись», наприклад: «див. табл. 1.3».

Форма подання

Графічна частина курсового проекту виконується на ватманах формату А1 в чорно-білій графіці або з відмивкою у кольорі. Допустима методика виконання вручну і за допомогою комп'ютерних програм. Пояснювальна записка виконується на листах А4 формату в рукописному або друкованому варіанті.

В кінцевому варіанті курсовий проект складається в картонну папку А4 формату і здається на реєстрацію на кафедру.

ВИМОГИ ДО ГРАФІЧНИХ РОБІТ

Склад графічної частини курсової роботи (проекту) в кінцевому варіанті визначається студентом разом з керівником і залежить від значущості об'єкта, його площі, наявності насаджень, їх кількості, завдань, визначених за темою курсової роботи тощо.

Графічна частина проекту включає:

- 1. Ситуаційний план** (визначає місце об'єкта проектування у системі комплексної зеленої зони міста або у плані міста чи селища). Виконується на ватмані у масштабі 1:2000-1:5000. Ситуаційний план являє собою викопіровку із плану міста чи району, де показані межі об'єкта, існуючі та заплановані вулиці і

магістралі, червоні лінії, прилеглі забудови, існуючі зелені насадження. На схемі позначається сучасне та майбутнє використання прилеглих територій.

2. Опорний план виконується на топогеодезичній основі. На ньому мають бути зображені всі об'єкти з аналізом існуючих видів насаджень, межі ділянки, прилеглі вулиці та інші території, рельєф у горизонталях, озера, ставки, річки, струмки та болота, будівлі та споруди, дорожньо-стежкова мережа, групові насадження і окремі поодинокі дерева та кущі, квітники, підземні комунікації (каналізація, водопровід, кабельна і телефонна мережі, тепломережа, газопровід тощо).

На опорному плані слід розмістити: напис "Опорний план...", розу вітрів, масштаб, експлікацію, баланс території, умовні позначення та кутовий штамп. Виконується опорний план на ватмані формату A1, A0 у масштабі 1:200, 1:500, 1:1000.

3. Генеральний план ландшафтного облаштування (озеленення) у більшості випадків виконується у масштабі 1:500 або 1:200 і являє собою креслення, на якому зображений об'єкт у проєктованих межах. Генплан виконується на топогеодезичній основі. На кресленні показують: запроектовані зелені насадження, із зазначенням виду насаджень, окремі дерева, чагарники, квітники, відкриті газони, водойми, дорожньо-стежкова мережа, майданчики, малі форми, споруди, входи. На плані показують ширину основних доріг, габарити майданчиків, споруд, горизонталі рельєфу. На генеральному плані повинні бути розміщені: напис "Генеральний план...", роза вітрів з орієнтацією за сторонами світу, баланс території, масштаб, експлікація, умовні позначення та кутовий штамп.

До генплану додаються схеми функціонального та ландшафтного зонування території об'єкта.

4. Дендроплан являє собою креслення у масштабі 1:500, 1:200, на якому умовно позначені дерева та кущі у сукупності з відкритими ділянками, газони, майданчики, доріжки, водойми. На плані формуються абрис масивів, куртин, груп, поодиноких дерев, будуються пейзажні картини та окремі види. Наводиться таблиця асортименту деревних, кущових і трав'янистих рослин, умовні позначення, орієнтація за сторонами світу. На крупні об'єкти озеленення або складні ділянки можуть бути складені декілька дендропланів, які показують тимчасові насадження деревних або кущових порід по сезонах цвітіння та поетапне формування садово-паркового ландшафту тощо. Квіткове оформлення показується на генплані і детально розробляється у робочих кресленнях. На крупні важливі об'єкти складається спеціальний проєкт квіткового оформлення.

Критерії оцінювання

Під час виконання курсового проекту обов'язковою умовою успішної здачі є систематична робота студента над курсовим проектом. Курсовий проект допускається до здачі та захисту тільки за умови фіксування викладачем під час лабораторних занять поетапного ходу виконання. Захист курсового проекту відбувається після допуску студента викладачем. На захист курсового проекту студент готує презентацію по своєму об'єкту, під час якої необхідно повністю розкрити історію існування та необхідність проведення реконструктивних заходів на садово-парковому об'єкті.

Оцінювання курсового проекту складається з двох етапів:

- 1.Здача курсового проекту на перевірку – 50 %.
- 2.Захист курсового проекту – 50 %.

Елемент завдання	Кількість балів
Опорний план	10
План реконструкції і реставрації	30
Пояснювальна записка	10
Захист курсового проекту	50
Всього	100

ПЕРЕЛІК ОРІЄНТОВНИХ ТЕМ ДЛЯ КУРСОВОГО ПРОЕКТУ

1. Реконструкція ділянки «Фрутіцетум» дендрологічного парку «Олександрія».
2. Реконструкція скверу біля гуртожитку № 2 БНАУ.
3. Реконструкція скверу біля спорткомплексу БНАУ.
4. Реконструкція території прилеглої до школи в с. Ковалівка Київської обл. Васильківського р-ну.
5. Реконструкція скверу навколо БРУМу.
6. Реконструкція скверу біля БК «Білоцерківщина».
7. Реконструкція «Меморіального скверу» с. Ковалівка Київської обл. Васильківського р-ну.
8. Реконструкція скверу біля Медичного коледжу в м. Біла Церква.
9. Реконструкція скверу «Піонерський» біля міського будинку школярів.
- 10.Реставрація Кагарлицького дендрологічного парку м. Кагарлик, Київська обл.
- 11.Реставрація ділянки «Мала галявина» дендрологічного парку «Олександрія.
- 12.Реконструкція скверу біля центрального входу БНАУ.
- 13.Реконструкція парку «Слави» в м. Біла Церква.
- 14.Реконструкція Центрального міського парку ім. Шевченка, м. Біла Церква.
- 15.Реконструкція парку «Прибережний».
- 16.Реконструкція парку «Слави» в м. Біла Церква.
- 17.Реставрація зелених насаджень території міської лікарні № 1 м. Біла Церква.

18. Реконструкція скверу «Гетьманський» біля музичної школи № 1.
19. Реконструкція скверу біля БЦКПДБК «Будівельник».
20. Реконструкція скверу біля кургану пам'яті м. Біла Церква.
21. Реконструкція скверу біля пам'ятника «Літак».
22. Реконструкція скверу біля пам'ятника П. Запорожцю в м. Біла Церква.
23. Реконструкція скверу «Інститутський» у дворі Білоцерківського національного аграрного університету.
24. Реконструкція території біля школи № 17 у зв'язку з побудовою спортивного майданчика.
25. Реконструкція саду «Госпітальний» в м. Біла Церква.
26. Реконструкція ділянки між науковим корпусом та будинком адміністрації дендропарку «Олександрія» НАН України із створенням розарію.
27. Реконструкція території саду «Мур» дендрологічного парку «Олександрія».
28. Реконструкція ділянки «Велика галявина» дендрологічного парку «Олександрія».

МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО ВИКОНАННЯ САМОСТІЙНОГО ЗАВДАННЯ

В розділі Комплекс передпроектних досліджень парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва необхідно провести дослідження, спрямовані на вивчення історичних особливостей створення та розвитку парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва, сучасного стану та перспектив розвитку, виокремити напрями використання на сучасному етапі.

Основними завданнями передпроектних досліджень історичного парку є:

- вивчення історичних особливостей створення і розвитку об'єкта на основі архівних документів, публікацій, іконографічних, картографічних та інших історичних матеріалів;
- аналіз та оцінка сучасного стану території об'єкта на основі натурного обстеження та письмових матеріалів;
- оцінка містобудівельної ситуації — існуючої та в порівнянні з історичним минулим;
- визначення мікрокліматичних умов території розміщення об'єкта;
- вивчення основних вимог проведення ландшафтних робіт на території об'єкта залежно від його статусу; історичного і культурного значення, функціонального призначення, розташування у планувальній структурі населеного пункту та інших чинників;
- систематизація отриманих даних та створення комплексної оцінки об'єкта;
- формування основних напрямів проведення адаптації парку до сучасних умов з урахуванням історичної цінності, сучасного стану об'єкта, містобудівельної ситуації та інших лімітуючи факторів.

Аналіз історії створення та стадії розвитку об'єкта за допомогою іконографічних, письмових, архівних та картографічних матеріалів.

Проведення дослідження історичних та архівних матеріалів дає уявлення про час створення та перебудови об'єкта, інформацію щодо архітекторів і власників, періоду його розквіту. Залежно від особливостей архівних матеріалів вони поділяються на:

- **картографічні** (плани території об'єкта різних періодів його існування — карти, схеми (кадастрові, ґрунтові, геодезичні та ін.);
- **іконографічні** (фотографії, малюнки, гравюри, картини, літографії, які відображають певний період існування об'єкта або окремої його частини);
- **письмові** (описи об'єкта, матеріали інвентаризації насаджень);
- **економічні** (примітки до планів, рахунки, кошториси на проведення робіт).

Визначення періоду розквіту парку, тобто час, який необхідно відтворити (зберегти) в ході проведення відновлювальних робіт.

Визначення періоду розквіту парку проводиться на основі аналізу письмових та іконографічних матеріалів. На даному етапі досліджень слід визначити період, відтворення якого є найкращим з точки зору культурно-історичної цінності об'єкта. Однак, в ході подальших досліджень зазначений період може бути

змінений у зв'язку з сучасним станом об'єкта, містобудівельними умовами та іншими об'єктивними причинами.

Аналіз сучасного стану (за допомогою літературних джерел, фотоматеріалів, інформації, доступної в мережі Internet, натурних обстежень).

Аналіз сучасного стану об'єкта є дуже важливим для вирішення питань, адже лише після його проведення можна робити висновки щодо напрямів відновлення, перспектив розвитку на сучасному етапі.

Оцінка сучасного стану об'єкта проводиться в наступній послідовності:

1. Аналіз письмових та іконографічних матеріалів, що стосуються досліджуваного об'єкта (паспорта об'єкта (у разі якщо парк є об'єктом природно-заповідного фонду); опорний план, який характеризує сучасний стан; перспективний план розвитку району, в якому знаходиться об'єкт; схема затверджених меж відновлюваного об'єкта з нанесенням меж охоронної зони, якщо вони розроблені.

2. Визначення кліматичних умов регіону розташування об'єкта, який передбачає оцінку режимів: температурного, зволоження, вітрового, визначення рельєфу регіону.

3. Проведення натурального обстеження (дослідження загальної структури парку, визначення кордонів існуючої рослинності і відкритих просторів, виявлення загальної композиції парку, розміщення будівель і малих форм та ін.) включає великий обсяг робіт, які досить часто потребують використання знань спеціалістів різних галузей: дендрологів, архітекторів, ґрунтознавців, істориків, археологів, геодезистів, фітопатологів. Відповідно проводиться студентами для виконання самостійної роботи за бажанням.

Сучасний стан елементів паркового простору можна провести (для виконання самостійної роботи) на основі іконографічних та письмових матеріалів.

Аналіз стилістичних особливостей сучасних будівель, МАФ декоративного, утилітарного призначення інженерних комунікацій та інших елементів історичного парку проводиться на основі фотографічних матеріалів, які відповідно порівнюють з наявними іконографічними матеріалами (гравюрами, фресками, творами живопису тощо). У разі, якщо всі наявні, на час дослідження історичного парку, елементи благоустрою замінені необхідно зробити критичну оцінку відповідності їх стилістичних особливостей порівняно з тими, які були розміщені на території об'єкта у період його розквіту. Не менш важливим аспектом дослідження архітектурних елементів історичного парку є їх розміщення в структурі парку, дослідження якого проводиться на основі картографічних та письмових матеріалів, яка включає:

- характеристику існуючого функціонального використання;
- аналіз планувальної структури;
- аналіз архітектурно-просторової структури;
- виявлення щільності відвідувачів на 1 га, ємності споруд;
- характеристику елементів благоустрою й культурно побутового обслуговування.

На основі зазначеного аналізу складається «Схема історико-архітектурної оцінки», на якій зазначаються архітектурні елементи різних історичних періодів, основні екстер'єри, інтер'єри (за наявності) тощо.

Архітектурно-ландшафтний аналіз території об'єкта виконується для отримання даних про історію його формування і розвитку. В ході такого аналізу повинні бути визначені естетичні якості окремих ділянок об'єкта, візуальні зв'язки всередині території та зовнішні: основні композиційні вузли, акценти, осі, співвідношення площ відкритого, напіввідкритого та закритого простору (порівнюється сьогоdnішній стан та історичні дані). Аналіз проводиться (для виконання проекту) на основі картографічних, іконграфічних, фотографічних, письмових матеріалів та з використанням супутникової та аерофотозйомок. Категорію ландшафту встановлюють залежно від наявності і якості складових його компонентів – виразності рельєфу, зелених насаджень, водойм. Метою встановлення категорій ландшафту є визначення шляхів використання природних компонентів або напрямків їх перетворення в процесі ландшафтно́ї реконструкції. У результаті оцінки можуть бути виділені ландшафти чотирьох категорій.

1. Ландшафти першої категорії, що мають найбільший естетичний рівень, повинні мати всі природні компоненти – виразний пластичний рельєф, природне водне дзеркало, розвинені рослинні угруповання, які відрізняються високими декоративними якостями. Ландшафти даної категорії мають найбільшу цінність при створенні самотутніх і художньо-виразних територій, вони повинні бути максимально збережені. До ландшафтів першої категорії можуть також бути віднесені території, на яких наявні не всі перераховані вище елементи ландшафту, але які мають високі декоративні характеристики. Відсутні компоненти можуть бути відтворені штучно в процесі реконструкції.

2. Ландшафти другої категорії характеризуються більш низькими архітектурно-естетичними якостями його компонентів – слабо вираженим рельєфом, що наближається до рівного; випадково розташованими рослинними угрупованнями, які потребують проведення реконструктивних робіт, або представлені надто молодими насадженнями, наразі не здатними організувати простір парку, водоймою, що потребує очищення та ін. Відновлювальні заходи на таких ландшафтах мають бути спрямовані на збереження найцінніших його компонентів з одночасним проведенням заходів щодо реконструкції пошкоджених компонентів та відновлення втрачених.

3. Ландшафт третьої категорії являє собою маловиразні території з низькими архітектурно-естетичними якостями. До цієї категорії відносять території з рівнинним рельєфом, незначною рослинністю, або цілковитою відсутністю насаджень. Такі території потребують проведення серйозних заходів, спрямованих на створення рельєфу, водних пристроїв, організацію нових зелених угруповань, реконструкцію існуючих та ін.

4. До ландшафтів четвертої категорії відносять ділянки з найнижчими естетичними, біологічними та екологічними показниками. Вони потребують найбільш складних та трудомістких заходів відновлення.

Результати проведених досліджень повинні фіксуватися на схемі, що включає також і ті території за межами парку, що є частиною його пейзажів. Відповідно формується «Схема композиційно-просторової оцінки», складовими якої є основні композиційні акценти, збережені перспективи, порушені перспективи, точки панорамного огляду, закриті простори, відкриті простори, напіввідкриті та «Схема композиційно-ландшафтної оцінки», на якій зазначаються рівнини, пагорби, заліснені території, галявини, схили та інші елементи ландшафту. В окремих випадках зазначені оцінки можуть бути суміщені та виконані на одному плані.

Аналітична частина передпроектного вивчення об'єкта може бути завершена аналізом взаємозв'язків, взаємообумовленості і розвитку паркових елементів. Найбільшого значення набувають екологічні відносини, що встановились між фауною, рослинністю, станом ґрунтів, рельєфу, водоймищ. З усього розмаїття можливих паркових зв'язків паркових елементів особливу увагу слід приділити таким:

- 1) біоценотичні відносини;
- 2) пригнічуючі фактори зовнішньої дії на парк в цілому і на його окремі елементи;
- 3) візуальні зв'язки між окремими ділянками парку;
- 4) зв'язки естетичного розкриття із спрямованістю підходів і під'їздів до нього;
- 5) архітектурно-стильова єдність просторів і паркових споруд;
- 6) відповідність паркових елементів їх функціональному використанню;
- 7) композиційні зв'язки між природними елементами і спорудами парку;
- 8) взаємозв'язок паркового середовища із зовнішнім оточенням.

Порушення цих екологічних, візуальних, естетичних масштабних та інших відносин призводить до втрати парку. У кожному окремому парку існує свій ступінь порушення цих зв'язків, що необхідно врахувати при створенні комплексної оцінки, проведенні відновлювальних робіт.

Підведення підсумків аналізу

Підведення підсумків проведеного аналізу необхідно розпочинати з уточнення отриманих даних (облік визначних місць парку, складання паспорту на парк в цілому, таксації окремих визначних форм рослинності, паспортизація малих архітектурних форм, водойм та інженерних споруд, рекомендації з використання парку). Зазначена послідовність може змінюватись залежно від обставин: деякі дослідження проводяться одночасно і узгоджуються між собою; інколи, при виконанні одного із пунктів аналізу, виявляються питання, які вимагають повернення до вже проведених даних та їх корегування.

На основі передпроектних досліджень та створених схем сформувані «Схему комплексної оцінки об'єкта», на якій зазначити ділянки, що підлягають збереженню (консервації), реставрації, відтворення насаджень, ділянки, які підлягають реконструкції та переплануванню, найбільш цінні видові точки, композиційні осі.

Важливою складовою комплексної оцінки є організація композиційної побудови парку, аналіз якої базується з трьох основних оцінок:

- ступеня впорядкованості й взаємозв'язку складових просторів (простих, складних, замкнутих, відкритих) парку, відповідність цих просторів величині парку. Результати оцінки визначають масштабний лад композиції парку;
- умов орієнтації й сприйняття, розміщення елементів благоустрою, головних і другорядних об'єктів. Результати оцінки виявляють ступінь його психологічного комфорту;
- простороутворювальних властивостей паркової композиції. Результати оцінки визначають силует парку за його сприйняття з міста, домінанти паркового середовища, великі композиційні вузли й умови їх сприйняття.

Загальну оцінку композиційного рішення парку, що поєднує результати трьох груп оцінок. На основі всіх згаданих оцінок встановлюється загальна функціональна спрямованість парку та зіставляється з рекреаційною оцінкою і на основі отриманих розбіжностей визначається напрям та об'єм реконструкції парку та загальне композиційне рішення.

В ході комплексної оцінки необхідно вирішити наступні питання:

- встановити межі заповідних, меморіальних зон;
- визначити межі охоронної зони об'єкта;
- охарактеризувати основні елементи ландшафтної композиції;
- структурувати ділянки території, що потребують різни підходів до їх відновлення;
- виявити пригнічуючі фактори зовнішнього впливу на об'єкт в цілому та на окремі його елементи;
- надати оцінку відповідності паркових елементів їх функціональному призначенню та використанню на сучасному етапі;
- виявити композиційні зв'язки між природними елементами і спорудами об'єкта;
- встановити період найбільшого розквіту парку;
- встановити ступінь впливу на парк заходів, що намічаються на схемі районного планування;
- зіставлення характеру паркових просторів (розміри закритих, відкритих, напіввідкритих ландшафтів та їх взаємозв'язку);
- визначення ступеня придатності парку для своєчасного використання тощо.

Комплексна оцінка має містити текстову частину, в якій необхідно викласти основні положення директивного плану та аргументацію висновків комплексної оцінки, а також виділити основні напрями використання парку на сучасному етапі.

Джерела. Для виконання роботи можна використовувати літературу, подану на електронному курсі, а також літературу, що пов'язана безпосередньо з обраним об'єктом, інтернет-ресурси.

Засоби для виконання. Для виконання роботи можуть бути використані різні засоби: для виконання планів вручну – ватмани формату А1, А3, А4,

(залежно від масштабу плану та загальної площі об'єкта), олівці, ручки, акварель тощо.

— для виконання текстової частини: подання в рукописному варіанті – ручка, листки формату А4, подання друкованого варіанта – комп'ютерна програма Microsoft Word.

Форма подання

Текстова частина – на листах формату А4 в рукописному або друкованому варіанті. Графічна частина – на ватманах формату А1, А3, А4, виконано вручну або за допомогою комп'ютерної графіки. Плани можуть бути подані у формі малюнків.

Завдання. Розробити проект відновлення парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва

Старовинні парки України мають давню багату історію, велику природну та культурну цінність. Почали їх створювати наприкінці XVII століття і продовжували протягом XVIII та XIX віків, більшість з них становили собою палацово-паркові ансамблі, створені на основі кращих лісових насаджень, були насичені архітектурними, водними спорудами, цінними екзотичними деревними породами. Значна кількість старовинних парків перебуває під охороною держави – оголошена пам'ятками садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення. Але незважаючи на це, більшість з них перебуває на різних стадіях деградації.

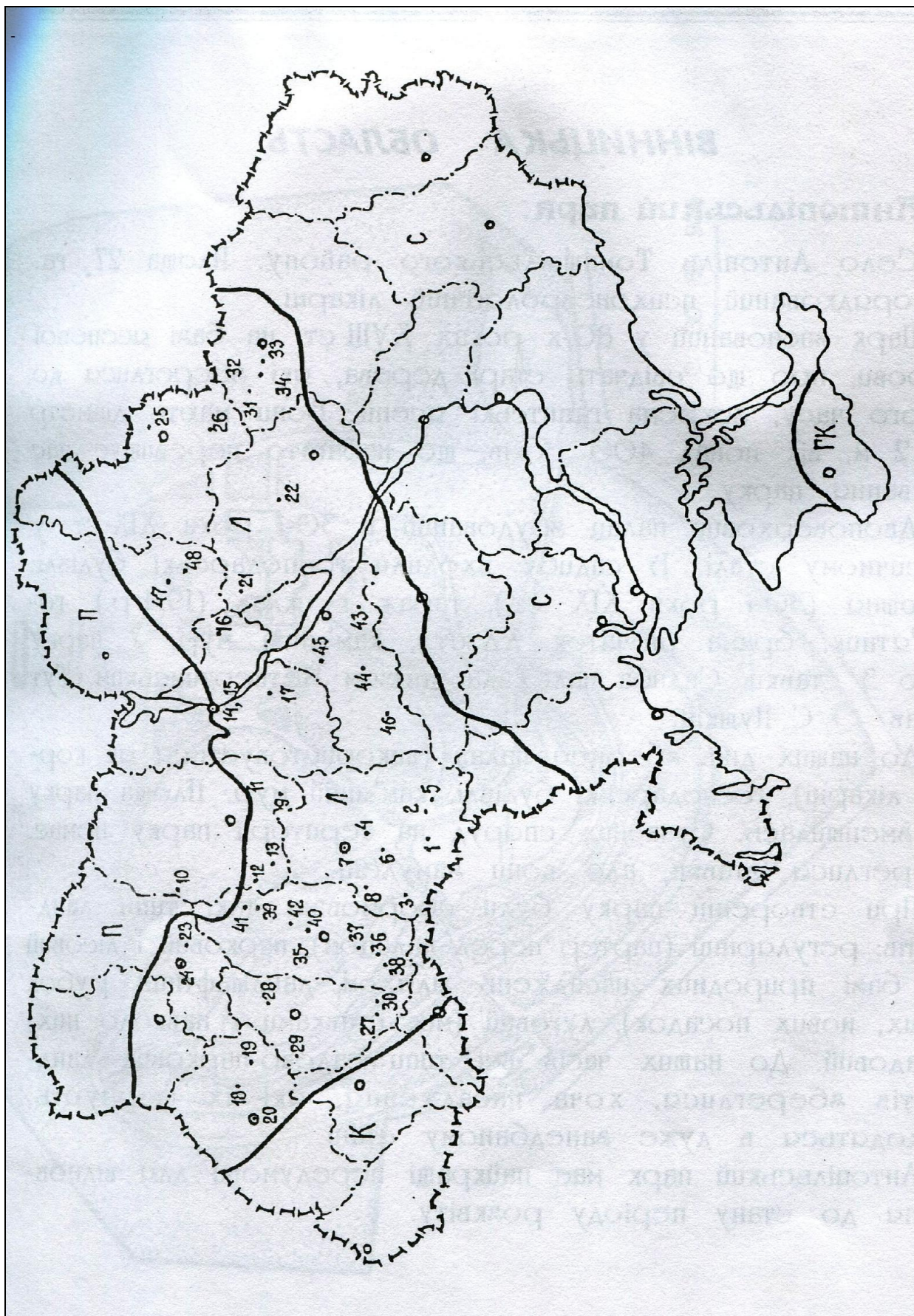

Рис. 1. Схема розташування старовинних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Полісся та Лісостепу України.

Старовинні парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Полісся та Лісостепу України

Вінницька область: 1 – Антопільський, 2 – Верхівський, 3 – Немерчанський, 4 – Немирівський, 5 – Ободівський, 6 – Печерський, 7 – Центральний парк культури і відпочинку ім. М. Горького м. Бінниця, 8 – Чернятинський.

Житомирська область: 9 – Верхівнянський, 10 – Городницький, 11 – Івницький, 12 – Новочорторийський, 13 – Трощанський.

Київ: 14 – Володимирська гірка, 15 – Маріїнський.

Київська область: 16 – Згурівський, 17 – Кагарлицький.

Львівська область: 18 – Буський, 19 – Підгорецький (Бродівського району), 20 – Стрийський (м. Львів).

Полтавська область: 21 – Березоворудський, 22 – Хомутецький.

Рівненська область: 23 – Гощанський, 24 – Рівненський декоративний парк ім. Т. Шевченка.

Сумська область: 25 – Кияницький, 26 – Тростянецький.

Тернопільська область: 27 – Більче-Золотецький, 28 – Вишнівецький, 29 – Раївський, 30 – Скала-Подільський.

Харківська область: 31 – Краснокутський, 32 – Наталіївський, 33 – Старомерчанський, 34 – Шарівський.

Хмельницька область: 35 – Антонінський, 36 – Голозубинецький, 37 – Малівецький, 38 – Михайлівський, 39 – Новоселицький (Полонського р-ну), 40 – Новоселицький (Старокостянтинівського р-ну), 41 – Полонський, 42 – Самчиківський.

Черкаська область: 43 – Кам'янський, 44 – Козачанський, 45 – Корсунь-Шевченківський, 46 – Тальнівський.

Чернігівська область: 47 – Качанівський, 48 – Сокиринський.

П – Полісся, А – Лісостеп, С – Степ, К – Карпати, ГК – Гірський Крим.

1. Зміст завдання – розробити проект відновлення (консервації, реставрації або реконструкції) парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

2. Методика виконання роботи:

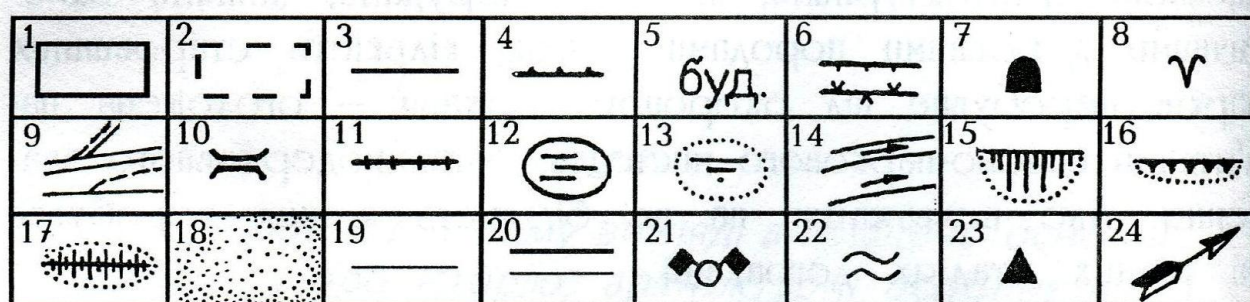
а) розробити план реконструкції території на основі отриманих даних, на якому зазначити основні роботи з відновлення;

б) пояснювальна записка до плану реконструкції із обґрунтуванням прийнятих рішень та положень;

в) розробити плани реконструкції (реставрації, відтворення або консервації) окремих паркових елементів (партерів, боскетів, алей, масивів та ін.). Кількість обраних елементів для виконання завдання має становити не менше трьох.

г) підібрати асортимент рослин відповідно до дендродекоративного району.

На планах використані такі умовні знаки:

1 – будівля; 2 – споруда, яка будується або руїни; 3 – стіна; 4 – підпірна стінка; 5 – будмайданчик; 6 – огорожа; 7 – пам'ятник; 8 – фонтан; 9 – доріжки; 10 – міст; 11 – залізниця; 12 – водойма; 13 – болото; 14 – річка або струмок, напрямок течії; 15 – упорядкований або неупорядкований схил; 16 – урвище; 17 – насип; 18 – насадження; 19 – квартальна просіка; 20 – межі ділянок; 21 – лісництво; 22 – рілля; 23 – камінь, місця природних виходів каміння на поверхню; 24 – орієнтація плану.

Перелік старовинних парків-пам'яток садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення Полісся та Лісостепу України, відібраних для індивідуального завдання

Варіант	Назва парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва	Місце розташування	Площа, га
1	Антопільський парк	Вінницька область	27
2	Верхівський парк	Вінницька область	25
3	Немерчанський парк	Вінницька область	20
4	Ободівський парк	Вінницька область	17
5	Чернятинський парк	Вінницька область	31
6	Городницький парк	Житомирська область	21
7	Івницький парк	Житомирська область	14
8	Володимирська гірка	Київ	10,6
9	Маріїнський парк	Київ	8,9
10	Кагарлицький парк	Київська область	29
11	Березоворудеський парк	Полтавська область	45
12	Хомутецький парк	Полтавська область	77
13	Гощанський парк	Рівненська область	7
14	Рівненський декоративний парк ім. Т. Г. Шевченка	Рівненська область	32
15	Кияницький парк	Сумська область	55,7
16	Тростянецький парк	Сумська область	256
17	Раївський парк	Тернопільська область	20

18	Скала-Подільський парк	Тернопільська область	26
19	Краснокутський парк	Харківська область	13,6
20	Наталіївський парк	Харківська область	48
21	Голозубинецький парк	Хмельницька область	21
22	Новоселицький парк	Хмельницька область	44,4
23	Кам'янський парк	Черкаська область	4
24	Корсунь-Шевченківський парк	Черкаська область	97
25	Вишневецький парк	Тернопільська область	8

1. Антопільський парк

Село Антопіль Томашпільського району Вінницької області. Площа 27 га. Нині підпорядкований психоневрологічній лікарні.

Парк заснований у 80-х роках XVIII ст. на базі ясеневі дїброви, про що свідчать старі дерева, які збереглися до сьогодні, зокрема гігантські ясени. Вони мають діаметр до 2 м, вік понад 400 років, що набагато перевищує час існування парку.

Двоповерховий палац збудований в 30-і роки XIX ст. у класичному стилі. В садибу входили господарські будівлі: конюшня (30-і роки XIX ст.), гараж і склад (1911 р.), голуб'ятник, брама (початок XX ст.), кам'яний мур. У парку було 3 ставки. Садиба належала князям Четвертинським.

До сьогодні зберігся палац (використовується як корпус лікарні), господарські будівлі, кам'яний мур. Площа парку не зменшилась. Сучасних споруд на території парку немає. Збереглися ставки, але вони замулені.

Під час створення парку були сформовані такі типи ландшафтів: регулярний (партер перед палацом), парковий і лісовий (на базі природних насаджень шляхом ландшафтних рубок в них, нових посадок), луговий (між ставками і навколо них) і садовий. До сьогодні всі типи садово-паркових ландшафтів збереглися, хоча насадження, які їх формують, знаходяться в дуже занедбаному стані.

Антопільський парк має найкращі передумови для відновлення до стану періоду розквіту.

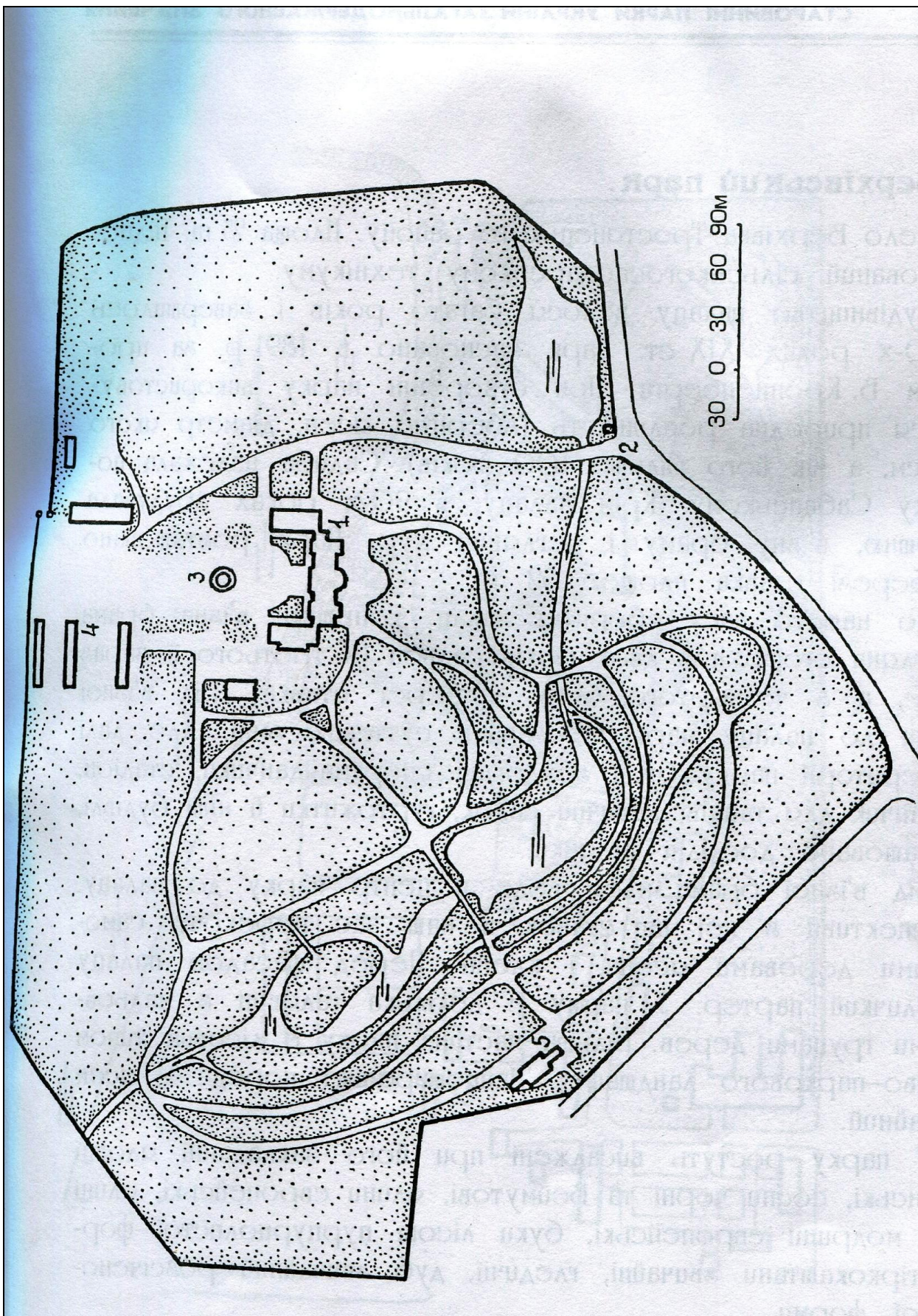

Рис.2. План Антопільського парку: 1 – палац, 2 – вхід, 3 – фонтан, 4 – господарські будівлі, 5 – оранжерея.

2. Верхівський парк

Село Верхівка Тростянецького району Вінницької області. Площа 25 га. Нині підпорядкований сільськогосподарському технікуму.

Будівництво палацу велось багато років і завершилось у 90-х роках XIX ст. Парк засновано в 1891 р. за проектом В. Кронненберга. Під час створення парку використовували природну рослинність (зберігся ясен, діаметр якого 130 см, а вік його більше 100 років). Садиба належала поміщику Сабанському. Крім палацу, в 90-х роках збудували конюшню, в'їзну браму і цегляний мур. Парк розташовано на березі ставка площею 52 га.

До сьогодні зберігся палац, конюшня, в'їзна брама і цегляна огорожа з двох боків садиби (з третього її зараз немає, а з четвертого боку – берег ставка). Від в'їзної брами до палацу парк не зазнав суттєвих змін. Але далі на території парку були збудовані спортмайданчики, стадіон, майданчик для танців, дитячий садок, гуртожитки й інші будівлі, розташовано дослідні ділянки.

Від в'їзної брами алея веде в центр парку до палацу. Перспективи з неї на ставок наразі перекриті самосійними деревами ясена і клена. Перед фасадом палацу невеличкий партер. У парку є декілька галявин з мальовничими групами дерев, більша частина парку є лісовим типом садово-паркового ландшафту. Найпоширеніша порода — ясен звичайний.

У парку ростуть висаджені під час його закладання ялівці віргінські, сосни чорні та Веймутові, ялини європейські, ялиці білі, модрина європейська, буки лісові пурпурнолистої форми, гіркокаштани звичайні, гледичії, дуб звичайний розсіченолистої форми.

Загалом насадження парку знаходяться в задовільному стані.

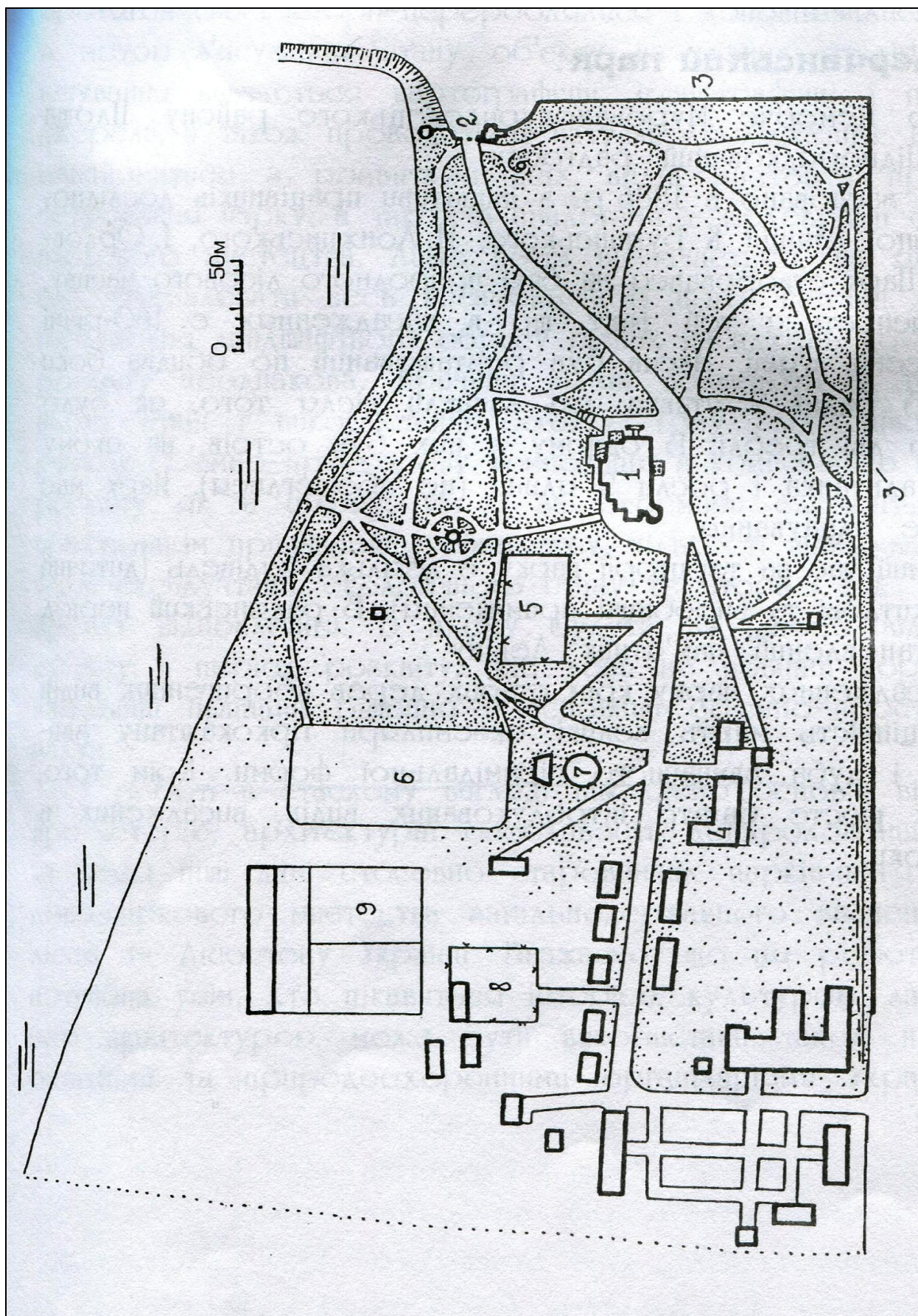

Рис. 3. План Верхівського парку: 1 – палац, 2 – в'їзна брама, 3 – огорожа, 4 – конюшня, 5 – спортмайданчик, 6 – стадіон, 7 – майданчик для танців, 8 – дитячий садок, 9 – дослідні ділянки.

3. Немерчанський парк

Село Немерче Мурованокуриловецького району Вінницької області. Площа 20 га. Підпорядкований радгоспу.

Парк засновано в 1886 р. з ініціативи працівників дослідно-селекційної станції К. Бушинського, М. Лонжинського, І. Орловського. Парк створювався на базі природного лісового масиву, чим пояснюється той факт, що в насадженнях є 160-річні дуби, ясени, в'язи. Масив був розташований по обидва боки балки. В балці 2 ставки, які виникли після того, як було насипано дві греблі. В одному з них був острів, на якому стояла альтанка і росли 2 ялини (не збереглися). Парк має пейзажне планування.

Наразі на території парку є декілька будівель (дитячий садок, житлові та виробничі приміщення). В радянський період був встановлений пам'ятник Леніну.

У насадженнях парку крім старих дерев аборигенних видів значну цінність мають великі екземпляри гіркокаштана звичайного і дуба звичайного пірамідальної форми. Крім того, в парку росте багато інтродукованих видів, висаджених в різні роки.

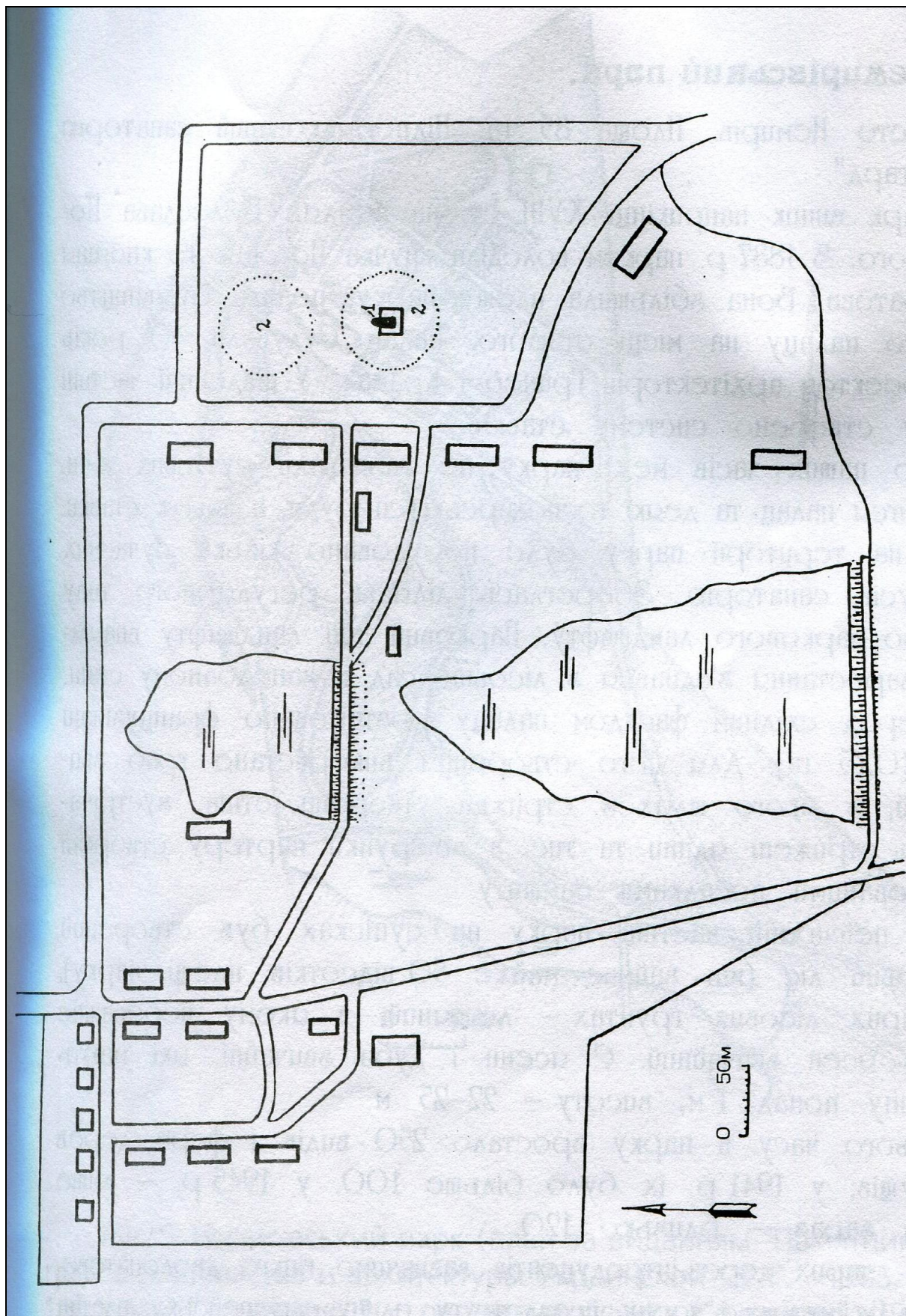

Рис. 4. План Немерчанського парку: 1 – пам'ятник Леніну, 2 – квітник.

4. Ободівський парк

Село Ободівка Тростянецького району Вінницької області. Площа 17 га. Підпорядкований школі-інтернату.

Час заснування Ободівського парку – період з 1796 до 1801 рр. Проектував парк Д. Міклер. Власником садиби був поміщик М. Сабанський, нащадки якого володіли нею до 1917 р. Первісна площа парку складала більше 30 га. В парку було збудовано двоповерховий палац, костьол, господарські будівлі, створено систему ставків.

До сьогодні зберігся палац (ремонтується), костьол і деякі господарські будівлі, а також ставки. Але площа парку зменшилася до 17 га, на території парку збудовані сучасні корпуси школи-інтернату, стадіон, спортмайданчики, частина території навколо господарських будівель загороджена. Між ставком і парком зараз проходить дорога, а вздовж неї розташовані городи. Все це змінило ландшафтний вигляд парку і зробило неможливим відновлення його до стану періоду розквіту.

Парк розташований на двох майже горизонтальних ділянках, між якими схил з перепадом висот 30-35 м. До палацу, який стоїть на верхній ділянці, ведуть прямі алеї зі сходу і з півночі. Перед палацом – партер. Навколо регулярної частини в минулому був парковий тип ландшафту. До сьогодні збереглися старі дуби. Крім них, в парку є старі дерева ялини європейської, сосен звичайної та Беймутової, модрини європейської, ясена звичайного плакучої форми, каркасу західного; біля ставка – верби білої, тополь білої та сіруватої. Схил між палацом і ставком є лісовим типом садово-паркового ландшафту (ясеневе насадження).

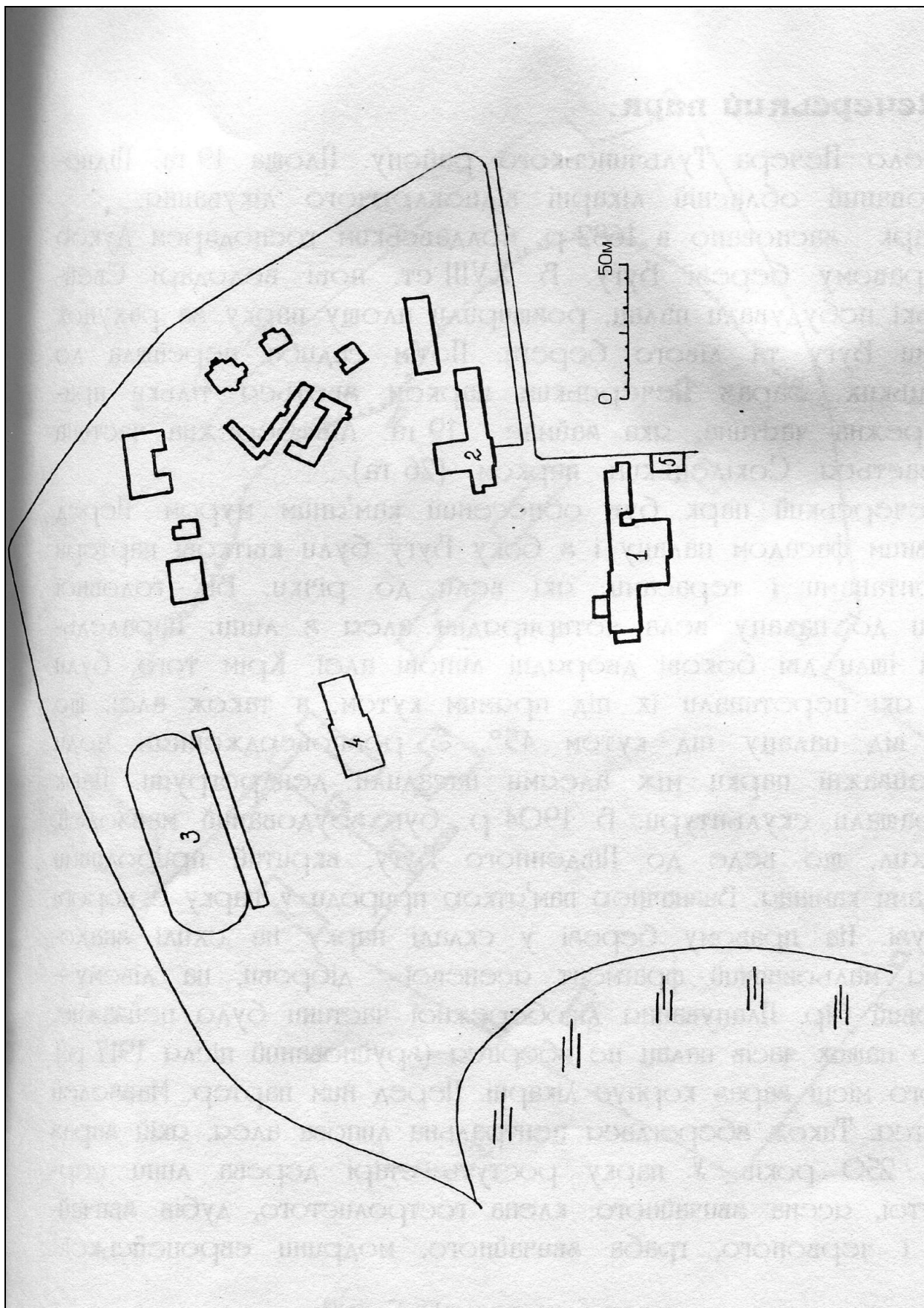

Рис. 5. **Схема частини Ободівського парку:** 1 – палац, 2 – корпус школи-інтернату, 3 – стадіон, 4 – спортмайданчик, 5– трансформаторна станція.

5. Чернятинський парк

Село Чернятин Жмеринського району Вінницької області. Площа 31 га. Підпорядкований радгоспу-технікуму.

Парк було закладено 1814 року Діонісієм Макклером на основі діброви в сильно пересіченій місцевості, на схилі широкої балки, яка прилягає до притоки р. Рів.

Село, де побудовано парк, виникло не пізніше XVII ст. і отримало назву від першого поселенця козака Черняка або Черняти – Чернятин хутір. Пізніше тут осіли старообрядці з Росії. Наприкінці XVIII ст. село Чернятин належало польським магнатам Вітославським. На початку минулого століття господарем села і палацу був Ігнатій Вітославський.

Основна двоповерхова архітектурна споруда була побудована (чи перебудована з попереднього садибного будинку) кріпаками цього шляхтича на початку XVIII ст. у псевдовізантійському стилі. Це своєрідна фортеця. Товщина кам'яних стін сягає 110 см. Трохи вище другого поверху обладнано бійниці. Будівля розташована на підвищеній місцевості.

До сьогодні чудово збереглися палац, манеж, ставки (на одному є острів). Межі парку не зазнали змін. Але на території парку є сучасні будівлі технікуму, біля північного фасаду палацу – стадіон. Кам'яне покриття доріжок зараз відсутнє, частина доріжок первісного планування не збереглася.

Збереглися основні типи ландшафтів: регулярний, парковий, лісовий та садовий. Регулярний – ділянки біля палацу, зокрема схил між палацом і ставком, алеї біля палацу та у віддаленій частині парку. Парковий тип ландшафту також сформовано поблизу палацу. На галявині ростуть окремі дерева, чисті і змішані групи різних видів. Привертає увагу тополя біла зі стовбуром 275 см в діаметрі (всихає). В лісовому типі садово-паркового ландшафту збереглися старі дерева дуба звичайного (домінують на окремих ділянках), ясена звичайного (мають висоту 30 м, переважають на багатьох ділянках), граба звичайного (домінують на схилах північної експозиції), липи серцелистої, клена гостролистого, вільхи чорної (біля ставків). Є група бука лісового, ялини європейської та інших інтродуцентів, але помітно, що старі дерева випадають. На сьогодні у парку росте 75 видів і форм дерев, кущів та ліан.

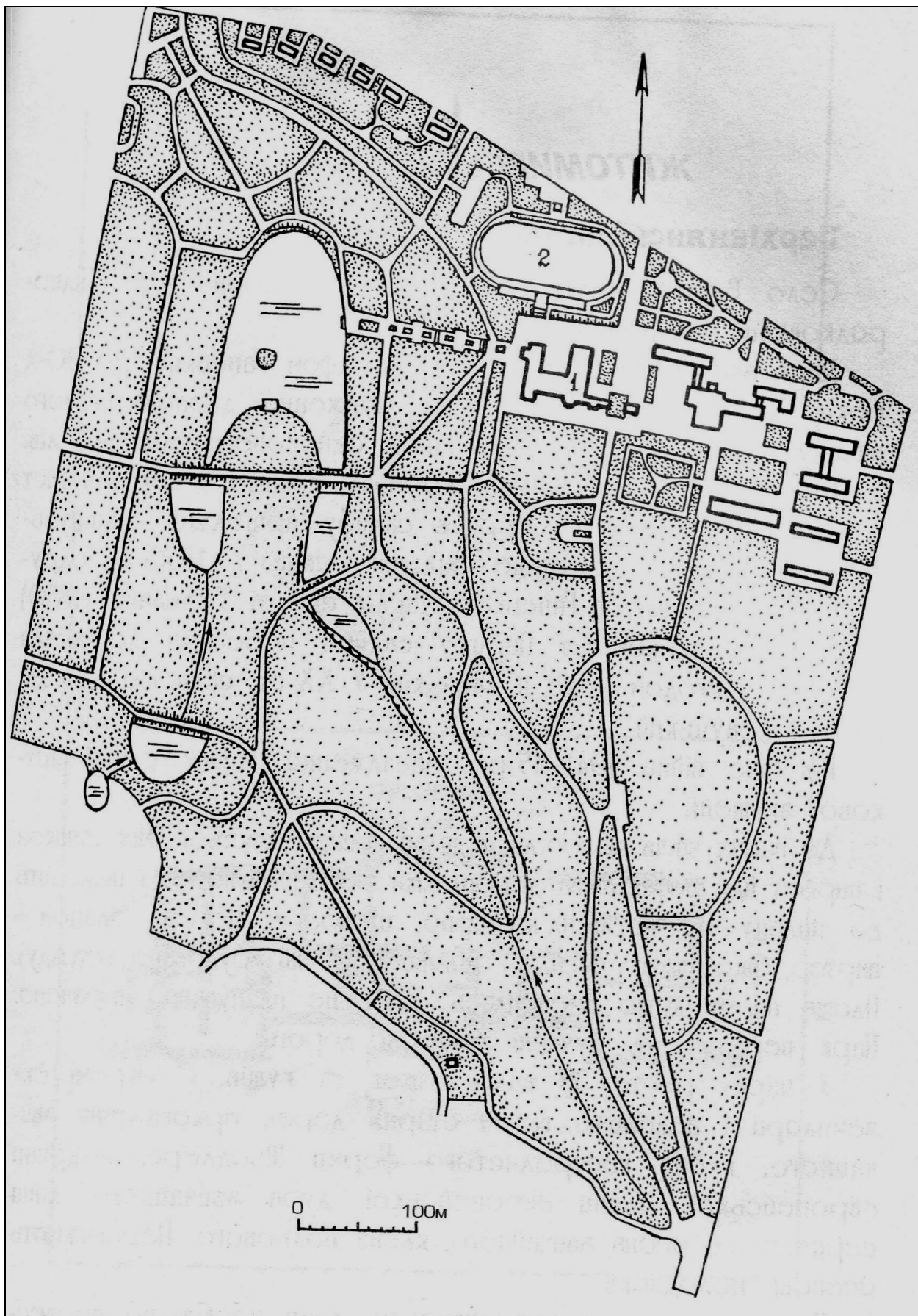

Рис. 6. Чернятинський парк: 1 – палац, 2 – стадіон.

6. Городницький парк

Селище міського типу Городниця Новоград-Волинського району Житомирської області. Площа 21 га. Підпорядкований Новоград-Волинському спеціалізованому господарству.

Закладений в 1888-1890 роках князем Чарторийським, до цього (з початку XVIII ст.) тут існувала Городницька фортеця.

Сучасний парк займає територію по обох берегах річки Случ. По берегах підіймаються скелі, схили вкриті природним камінням. Правобережна частина має площу 9,8 га. Розташована на складному рельєфі з різницею висот в кілька десятків метрів. По її території протікає струмок. На вершині пагорба знаходиться військове кладовище. З паркових споруд є танцмайданчик. Паркові доріжки і стежки прокладено з урахуванням рельєфу. В цій частині зосереджена більшість з 46 видів рослин, які зростають в парку. Переважають листяні рослини – клен гостролистий, граб, в'язи (мабуть, раніше вздовж річки Случ тягнулась грабова діброва), а також робінія звичайна. Є алея зі старих ялин та алея з тополі чорної. Зростають групами старі модрини, сосни; поодинокі – старі дуби звичайні, клени гостролисті, граби, ясени звичайні, вільхи чорні, груші.

Лівобережна частина займає площу 11,2 га. Невеликий за площею схил до річки вкритий грабом та в'язами. Плато займає старий сосновий ліс (сосни діаметром 40 см, висотою 20 м, зімкненість 0,4-0,6). Чагарниковий ярус відсутній (азалія понтійська, яка дуже поширена на околицях Городниці, в парку не зустрічається).

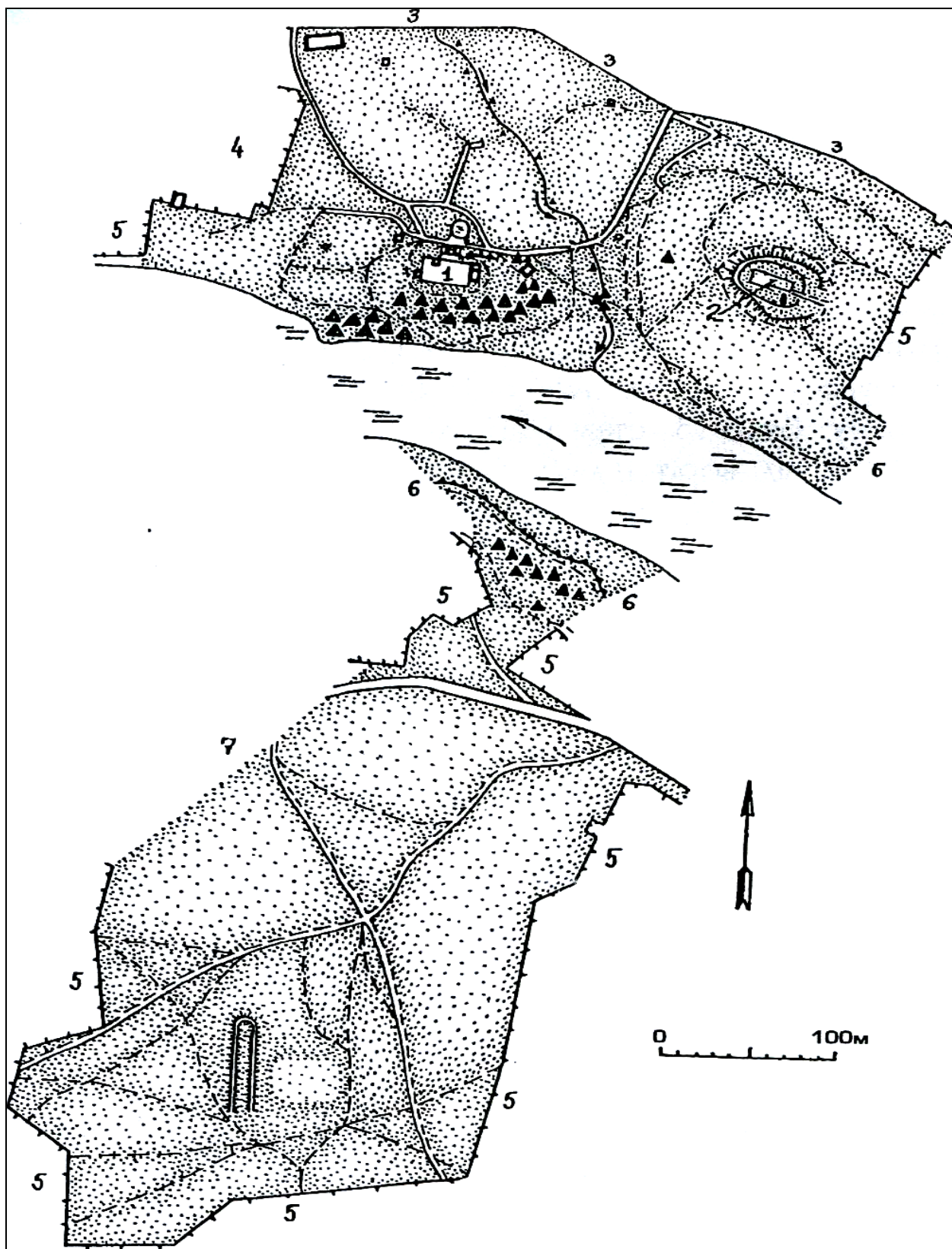

Рис. 7. **Городницький парк:** 1 – танцмайданчик, 2 – військове кладовище, 3 – дорога, 4 – територія лісівництва, 5 – садиби Городниці, 6 – вкриті рослинністю схили берегів ріки Случ, 7 – поле.

7. Івницький парк

Село Івниця Андрушівського району Житомирської області. Площа 14 га. Підпорядкований лісництву.

Івницький парк засновано в другій половині XVIII ст. Ансамбль складався з парадної в'їзної брами та чотирьох башт (друга половина XVIII ст.), двоповерхового палацу, господарської будівлі (початок XX ст.). Площа парку складала 37 га, в ньому було 3 ставки. В XIX ст. палац був розібраний. У 1994 р. від воріт і двох башт залишилися лише руїни (двох башт вже не було). На сьогодні площа парку лише 14 га, в ньому 1 ставок, хоча за межами парку їх щонайменше 3. Частину парку займає контора лісництва. Сад вигороджено, частину його розкорчували.

На території парку, а також за його межами зустрічаються струмки. Зберігся рів з трьох боків тераси, де колись був палац. Свого часу в парку були такі типи садово-паркових ландшафтів: регулярний (біля палацу), парковий, можливо, були ділянки лісового, луговий (біля струмків та ставок) і садовий. Ці типи ландшафтів збереглися, крім регулярного.

Видовий склад парку небагатий – 22 види. Чудово збереглися старі дерева ясена звичайного, ялини європейської, граба, клена гостролистого, липи серцелистої, гіркокаштана звичайного, вільхи чорної, сосни звичайної та Веймутової. Старі дерева формують парковий ландшафт.

У післявоєнні роки в парку підсаджено групами ялину звичайну, насадження якої знаходяться в доброму стані та утворюють ділянки лісового типу ландшафту.

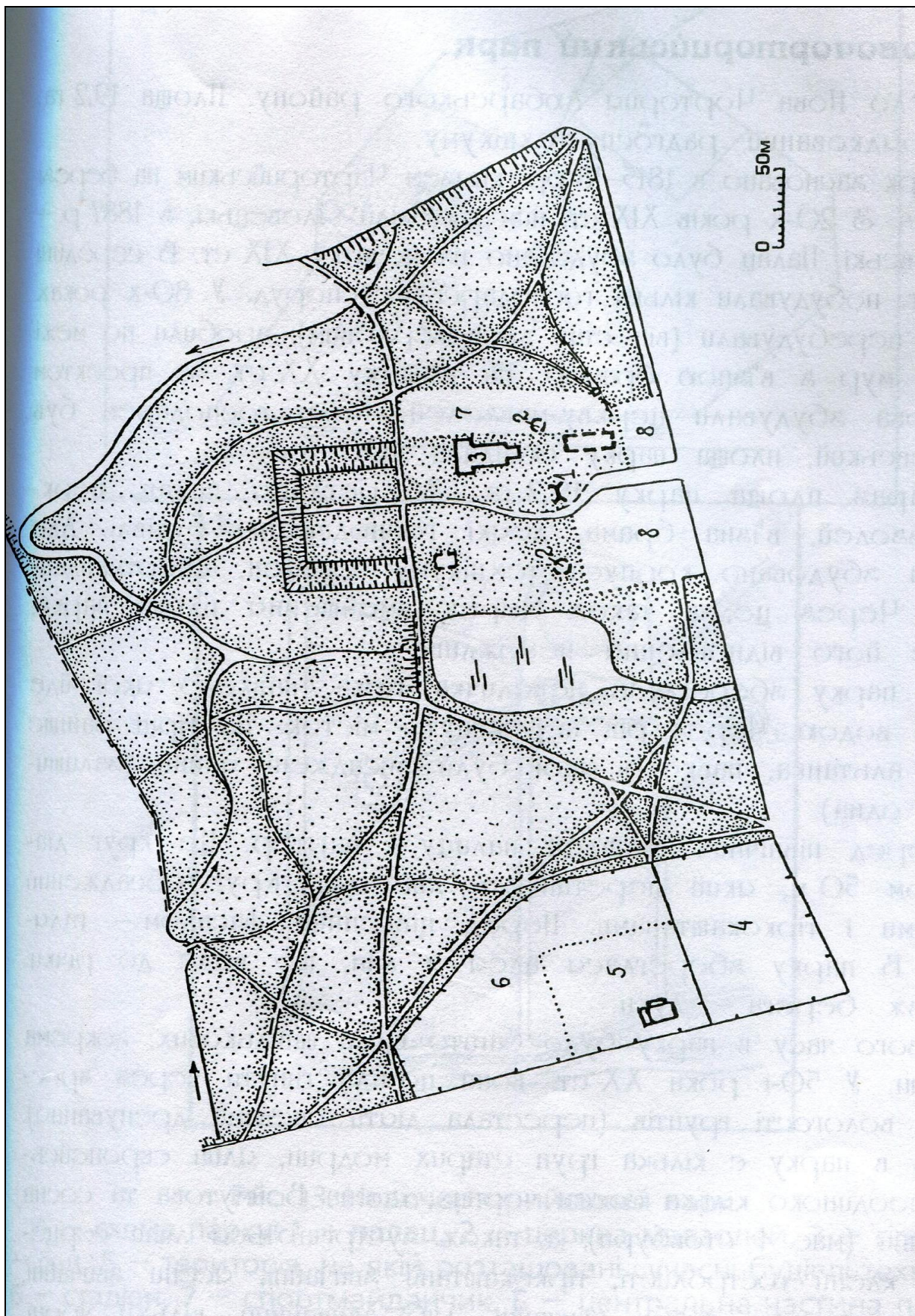

Рис. 8. Івницький парк: 1 – в'їзна брама, 2 – руїни башт, 3 – господарська будівля, 4 – контора лісівництва, 5 – сад, 6 – рілля, 7 – город, 8 – сільська забудова.

8. Володимирська гірка

Площа 10,6 га. Місто Київ. Підпорядкований Київзеленбуду.

У 1108–1113 рр. на цій території зведено Михайлівський Золотоверхий собор (згодом так стали називати й монастир). У XVIII ст. в монастирі було збудовано багато споруд у стилі українського бароко. В 1830-1840-х роках були розпочаті роботи зі створення парку. В 1853 р. на середній терасі був встановлений пам'ятник князю Володимиру (скульптори Демут-Малиновський і Клодт, архітектор Тон). У кінці XIX ст. в парку були побудовані альтанки, панорама "Голгофа". В 1905 р. був пущений фунікулер. У 1934–1935 рр. було зруйновано Михайлівський Золотоверхий монастир. Збереглися тільки трапезна і готельні корпуси. Територія монастиря відійшла до парку. В 1982 р. спорудили будівлю музею Леніна (зараз Український дім). Михайлівський собор нині відновлено.

На сьогодні на колишній території монастиря прокладена розгалужена мережа доріжок, сформовано парковий ландшафт з елементами регулярного. Є розарії. Збереглися старі алеї, що йшли вздовж стін монастиря та по середній терасі до пам'ятника. Схил до вул. Володимирський узвіз вкритий майже суцільним насадженням з клена гостролистого, ясена звичайного, робінії звичайної та інших порід. Всього в парку росте 93 види та 10 форм дерев і кущів. Зустрічаються цікаві малопоширені види та форми: кипарисовик горіхоплідний, сакура, рододендрони, магнолія оберненояйцеподібна, карія біла, береза даурська, тамарикс Кочі, липа широколиста форми розсіченолистої та інші. Із старших дерев є дуб звичайний, клен гостролистий, гіркокаштан звичайний, ясен звичайний, в'яз гірський, тополі.

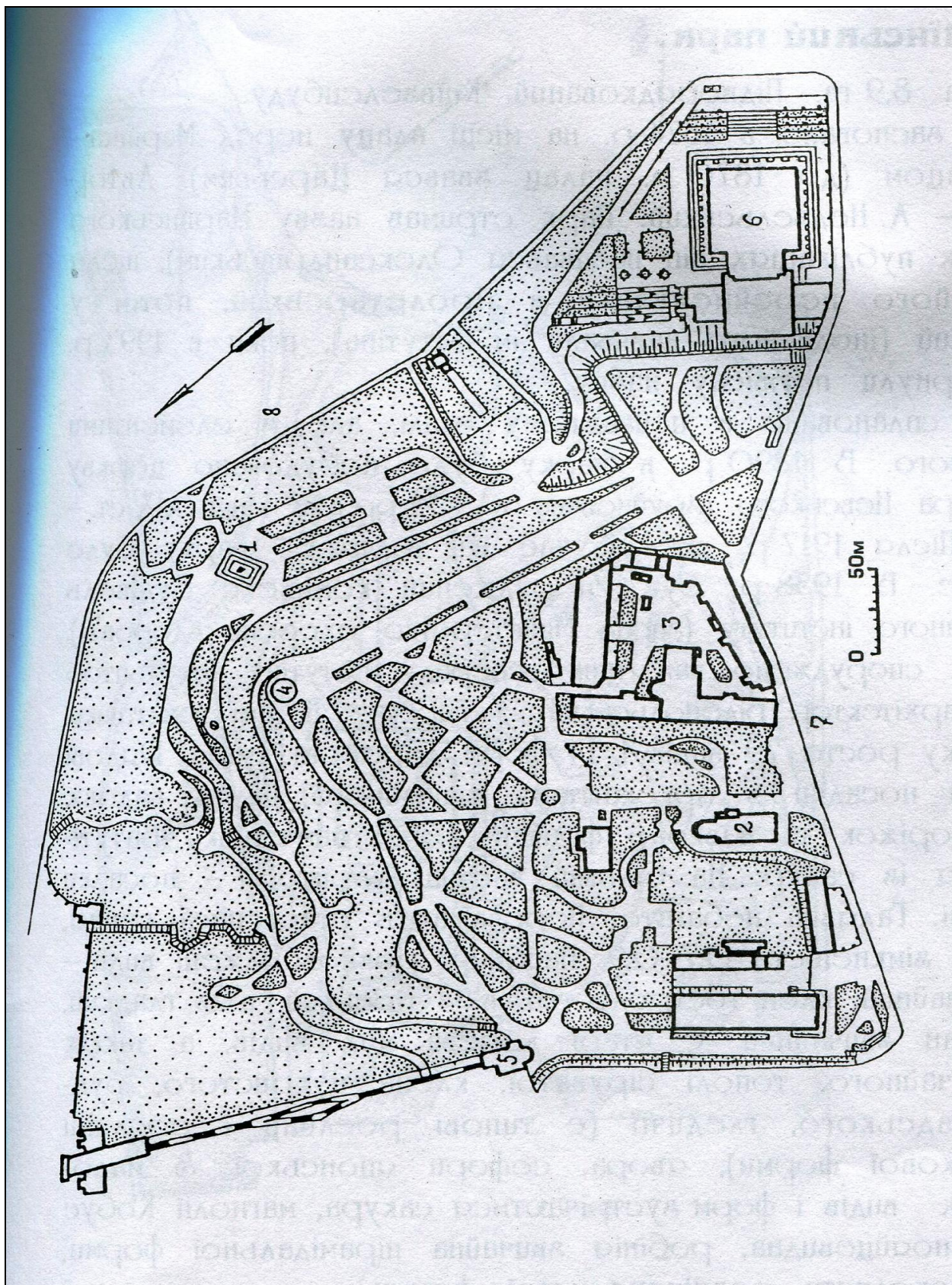

Рис. 9. **Володимирська гірка:** 1 – пам'ятник князю Володимиру, 2 – трапезна, 3 – колишні котельні, корпуси Михайлівського золотоверхого монастиря, 4 – альтанка, 5 – фунікулер, 6 – Український дім, 7 – вул. Трьохсвятительська, 8 – вул. Володимирський узвіз.

9. Маріїнський парк

Площа 8,9 га. Місто Київ. Підпорядкований Київзеленбуду.

Парк засновано в 1874 р. на місці плацу перед Маріїнським палацом (до 1870 р. палац звався Царським). Автор проекту – А. Недзельський. Парк отримав назву Маріїнського (в деяких публікаціях він називався Олександрівським); після 1917 р. його перейменували в Пролетарський, потім у Радянський (іноді його називали ім. Ватутіна), поки в 1993 р. не повернули первісну назву.

Парк сплановано в пейзажному стилі, але з елементами регулярного. В 1890 р. в парку було побудовано церкву Олександра Невського (зруйнована в 30-і рр.), в кінці XIX ст. – фонтан. Після 1917 р. деякий час на території парку було кладовище. В 1938 р. був споруджений комплекс будівель ортопедичного інституту (зараз Міністерство охорони здоров'я). В 1948 р. споруджено пам'ятник генералу Ватутіну (скульптор Вучетич, архітектор Білопольський). У парку є й інші пам'ятники.

У парку росте 79 видів і 14 форм дерев та кущів. Рядові та алейні посадки з гіркогокаштана звичайного йдуть вздовж деяких доріжок та навколо фонтана, біля пам'ятника Ватутіну – алея із сакур. На більшій частині території – посадки ландшафтні. Галявин небагато. Переважають старі насадження, які мають зімкненість 0,7-0,9. Найбільш рюзповсюджені види – ясен звичайний, клен гостролистий, в'яз гірський, в'яз гладкий, гіркогокаштан звичайний. Є старі дерева цих видів, а також дуба звичайного, тополі сіруватої, клена цукристого, бундука канадського, гледичії (є типові рослини і рослини безколючкової форми), явора, софори японської. З малопоширених видів і форм зустрічаються сакура, магнолії Кобус і оберненояйцеподібна, робінія звичайна пірамідальної форми, липа широколиста розсіченолистої форми.

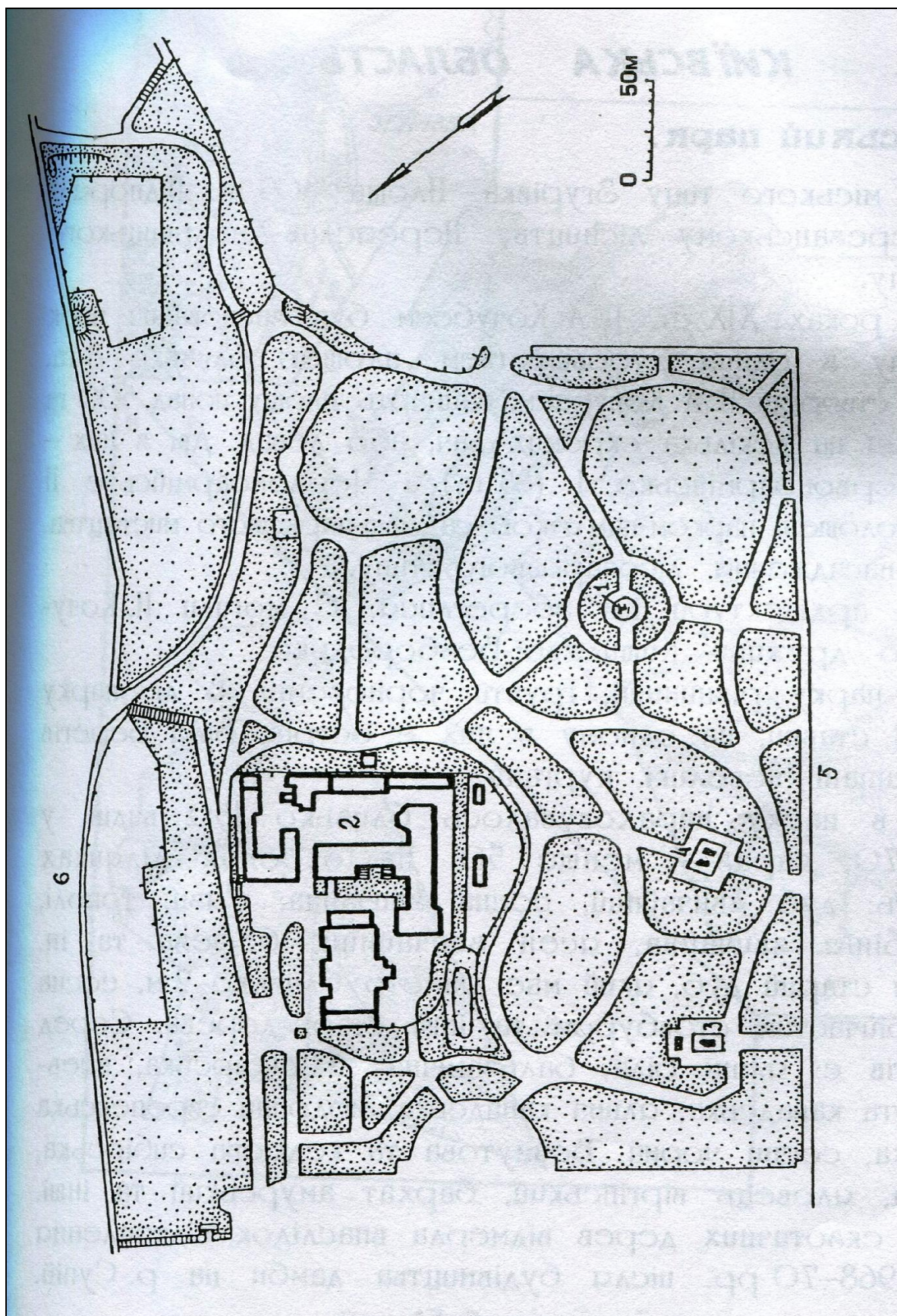

Рис. 10. **Маріїнський парк:** 1– фонтан, 2 –Міністерство охорони здоров'я, 3 – пам'ятник генералу Ватутіну, 4 – пам'ятник учасникам Січневого збройного повстання, 5 – вул. Михайла Грушевського, 6 – Паркова дорога.

10. Кагарлицький парк

Селище міського типу Кагарлик Київської області. Площа 29 га. Підпорядкований комбінату комунальних підприємств.

Садиба в Кагарлику споруджена на початку XVIII ст. Тарновським. Після 1794 р. Катерина II подарувала її Д. Трощинському, а після 1829 р. садиба перейшла у спадок А. Трощинському. Він почав створювати парк в англійському стилі. Будівництво було завершено в 1862 р. Після Трощинських садиба належала Місниковим, а з 1875 р. – Черткову. З 1881 р. він починає реконструкцію парку. В парку був палац, ротонда на штучному пагорбі, міст через яр, ставок з острівцем, близько 20 скульптур.

У 1918 р. значних збитків парку завдали війська кайзерівської Німеччини. Вони пограбували будівлі, вивезли скульптури. Під час війни 1941-1945 рр. гітлерівці висадили в повітря садибні будівлі, розстрілювали в парку мешканців Кагарлика.

В 1967 р. на місці, де був палац, збудували стадіон. У наступні роки були збудовані вхід в парк з басейном, меморіал загиблим у роки війни (1941-1945 рр.), атракціони.

Зберігся ставок з острівцем. Зусиллями реставраторів відновлено ротонду.

В парку росте 75 видів і 3 форми дерев та кущів. Домінуючий вид – ясен звичайний. На окремих ділянках переважають клен гостролистий, клен польовий, робінія звичайна, сосна звичайна, гіржочаштан звичайний, тополя біла, більшість насаджень формує лісовий тип садово-паркового ландшафту, в підліску переважає бузина чорна. Зберігся один старий дуб звичайний (його діаметр близько 1,5 м), є старі ялини європейські, модрини європейські, сосни чорні, звичайні та Веймутові, псевдотсуги, софора японська і каркас західний.

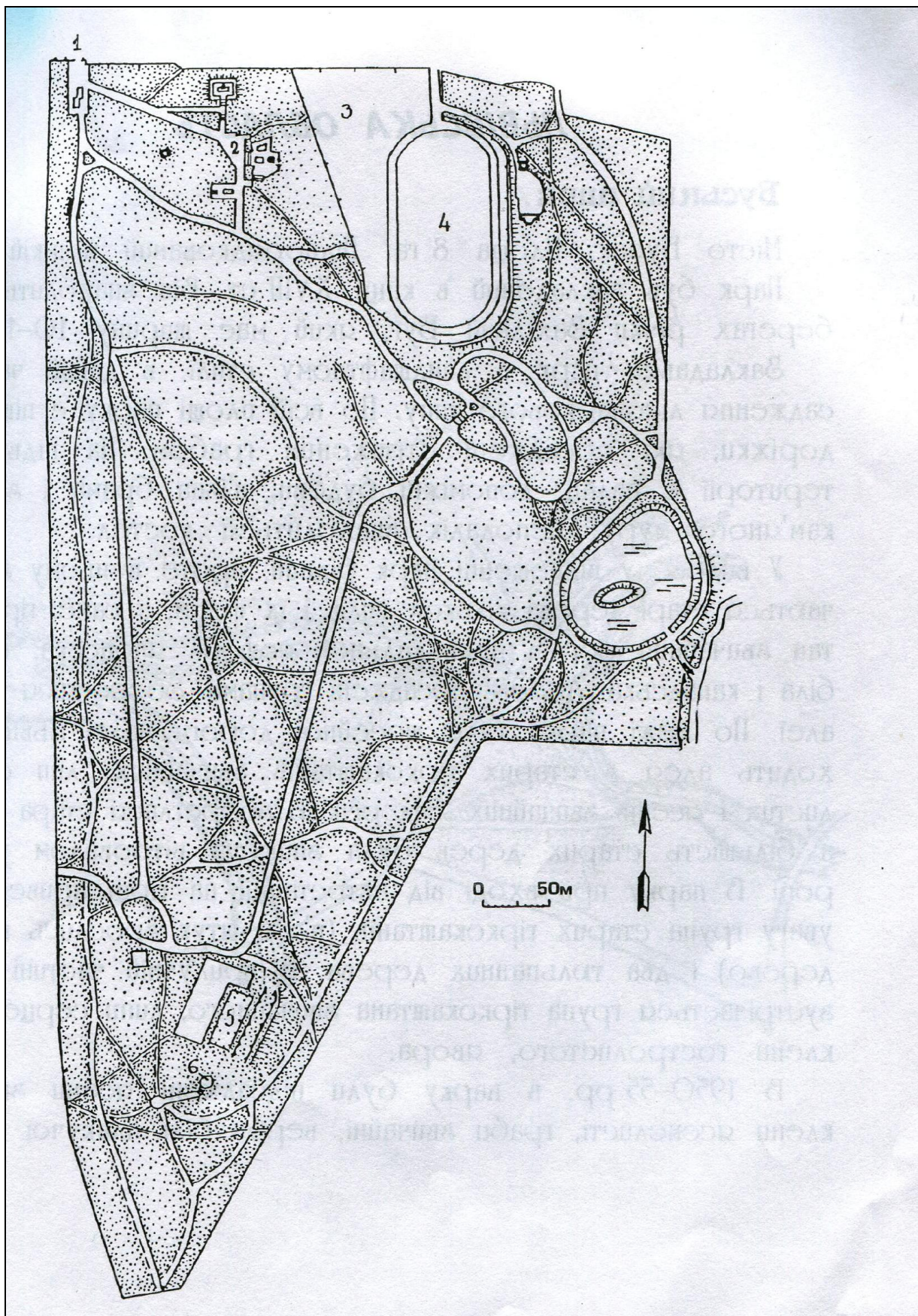

Рис. 11. **Кагарлицький парк:** 1 – головний вхід, 2 – меморіал загиблим в роки війни, 3 – спортивні майданчики, 4 – стадіон, 5 – атракціони, 6 – ротонда на пагорбі.

11. Березоворудський парк

Село Березова Рудка Пирятинського району Полтавської області. Площа 45 га. Підпорядкований радгоспу-технікуму.

Садиба і парк засновані в другій половині XVIII ст. Належали поміщикам Закревським. У 1843, 1845-1846 рр. в парку бував Т. Г. Шевченко.

Збереглися: двоповерховий палац, два одноповерхових флігелі, альтанка, ставок з двома острівцями, система алей, які перетинають паркові насадження і поділяють на квартали плодові сади.

На більшій частині території можна зустріти до 40 видів переважно аборигенних, деревних і кущових рослин. Але навпроти навчального корпусу і на колекційно-дослідному полі створені невеличкі ділянки, на яких ростуть екзоти. Паркові насадження занедбані. В насадженнях між палацом і заплавою річки Перевод, а також на двох ділянках, які знаходяться навпроти ближчих до палацу кварталів плодового саду, переважає ясен за значною участю клена гостролистого та в'язів. На решті ділянок, які межують з плодовим садом, у першому ярусі – сосна звичайна, в другому – клен гостролистий. Схил до заплави річки Перевод вкритий дібровою. В заплаві – луки, зарості верби. Плодові сади регулярно оновлюються. Найближчий до палацу квартал у 1995 р. був розчищений від старих дерев. Тут ростуть яблуні, груші, сливи, вишні, абрикоси. В одному з кварталів є 4 ряди кизилу. Алейні насадження створені з липи, гіркокаштана, ясена, сосни. Зустрічаються алеї з горіха грецького, берез повислої і пухнастої, ялини (частково березові алеї та ялинова створені на місці гіркокаштанових).

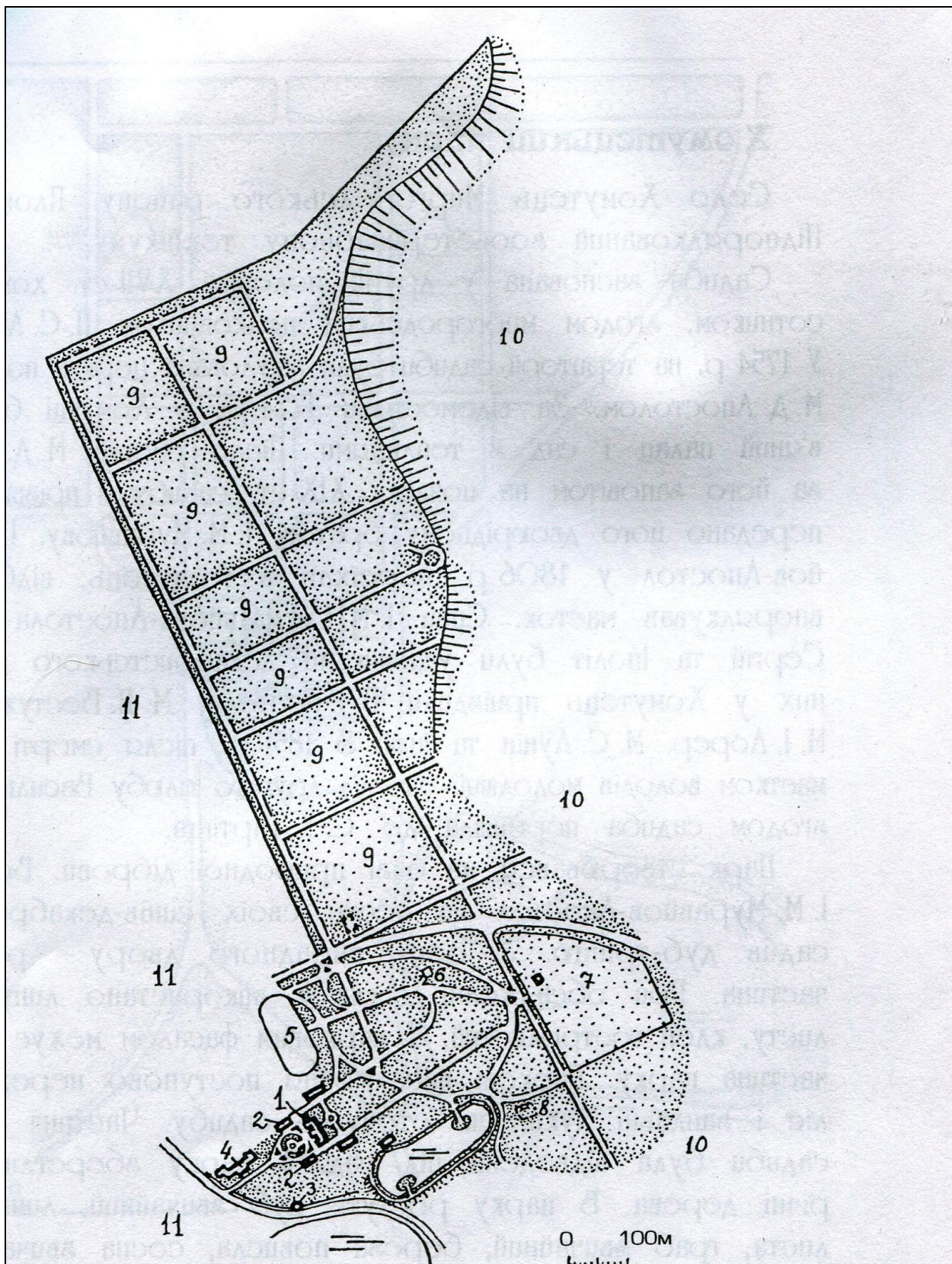

Рис.12. **Березоворудський парк:** 1 – палац, 2 – флігелі, 3 –альтанка, 4 – навчальний корпус, 5 – стадіон, 6 – місце, де ріс "Дуб Шевченка", 7 – пасіка та колекційно-дослідне поле, 8 – літня естрада, 9 – сади, 10 – заплава річки Перевод, 11 – село Березова Рудка.

12. Хомутецький парк

Село Хомутець Миргородського району Полтавської області. Площа 77 га. Підпорядкований зооветеринарному технікуму.

Садиба заснована у другій половині XVII ст. хомутецьким сотником, згодом миргородським полковником П.С. Апостолом. У 1754 р. на території садиби була збудована церква полковником М.Д. Апостолом. За відомостями 1774 р., в Хомутці був дерев'яний палац і сад з теплими. Після смерті М.Д. Апостола за його заповітом на початку XIX ст. садибу і прізвище було передано його двоюрідному братові І.М. Муравйову. І.М. Муравйов-Апостол у 1806 р. переїхав в Хомутець, відбудував і впорядкував маєток.

Парк створювався на базі природної діброви, відомо, що І. М. Муравйов-Апостол на честь своїх синів-декабристів посадив дуб-трійцю. З боку парадного двору – регулярна частина. При обсаженні доріжок використано липу серцелисту, клен гостролистий. З парковим фасадом межує пейзажна частина парку. Паркові насадження поступово переходять у ліс і заплавні луки, які оточують садибу. Частина території садиби була відведена під сад. У парку збереглися 200-річні дерева, в парку ростуть дуб звичайний, липа серцелиста, граб звичайний, береза повисла, сосна звичайна, в'яз граболистий, осика та інші види.

Для потреб зооветеринарного технікуму на території парку було збудовано кілька будівель, а також стадіон; алеї встелені твердим покриттям.

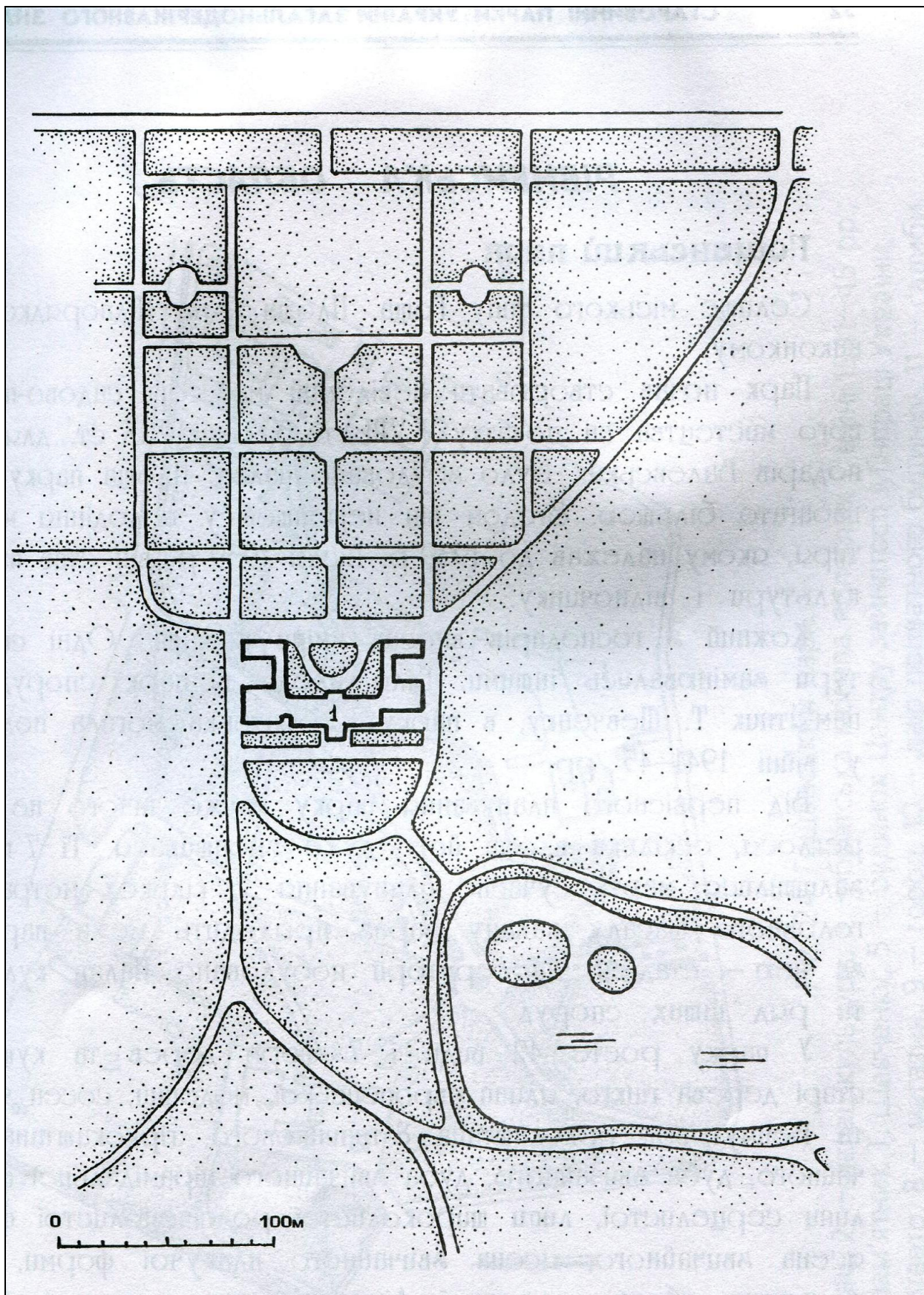

Рис.13. Хомутецький парк (план центральної частини): 1 – палац.

13. Гощанський парк

Селище міського типу Гоща Рівненської області. Площа 7 га. Підпорядкований виконкому.

Парк почав створювати невідомий майстер садово-паркового мистецтва на початку XVIII ст. В кінці XIX ст. для господарів Валевських було збудовано палац. Площа парку була набагато більшою. Згодом він перейшов у володіння монастиря, якому належав до 1939 р. Після 1939 р. він став парком культури і відпочинку.

Кожний з господарів вносив зміни в парк. Одні скульптури замінювались іншими. Біля входу в парк споруджено пам'ятник Т. Шевченку, в парку є братська могила полеглих у війні 1941-1945 рр.

Від первісного планування парку майже нічого не збереглося, оскільки площа його дуже зменшилася. Ті 7 га, що залишилися, мають сучасне планування. В кількох метрах від головного фасаду палацу зараз проходить межа парку, а за нею – стадіон. На території побудовано Палац культури та ряд інших споруд.

У парку росте 42 види і 7 форм дерев та кущів. Є старі дерева гінкго, ялини європейської, модрини, сосен чорної та Веймутової, гіркокаштана 8-тичинкового, гіркокаштана звичайного, дуба звичайного, дуба звичайного пірамідальної форми, липи серцелистої, липи широколистої розсіченолистої форми, ясена звичайного, ясена звичайного плакучої форми, в'яза гірського, яблуні домашньої. Діаметр окремих тополь близько 2 м, ясенів – більше 1 м. Висота багатьох дерев 30 м і більше.

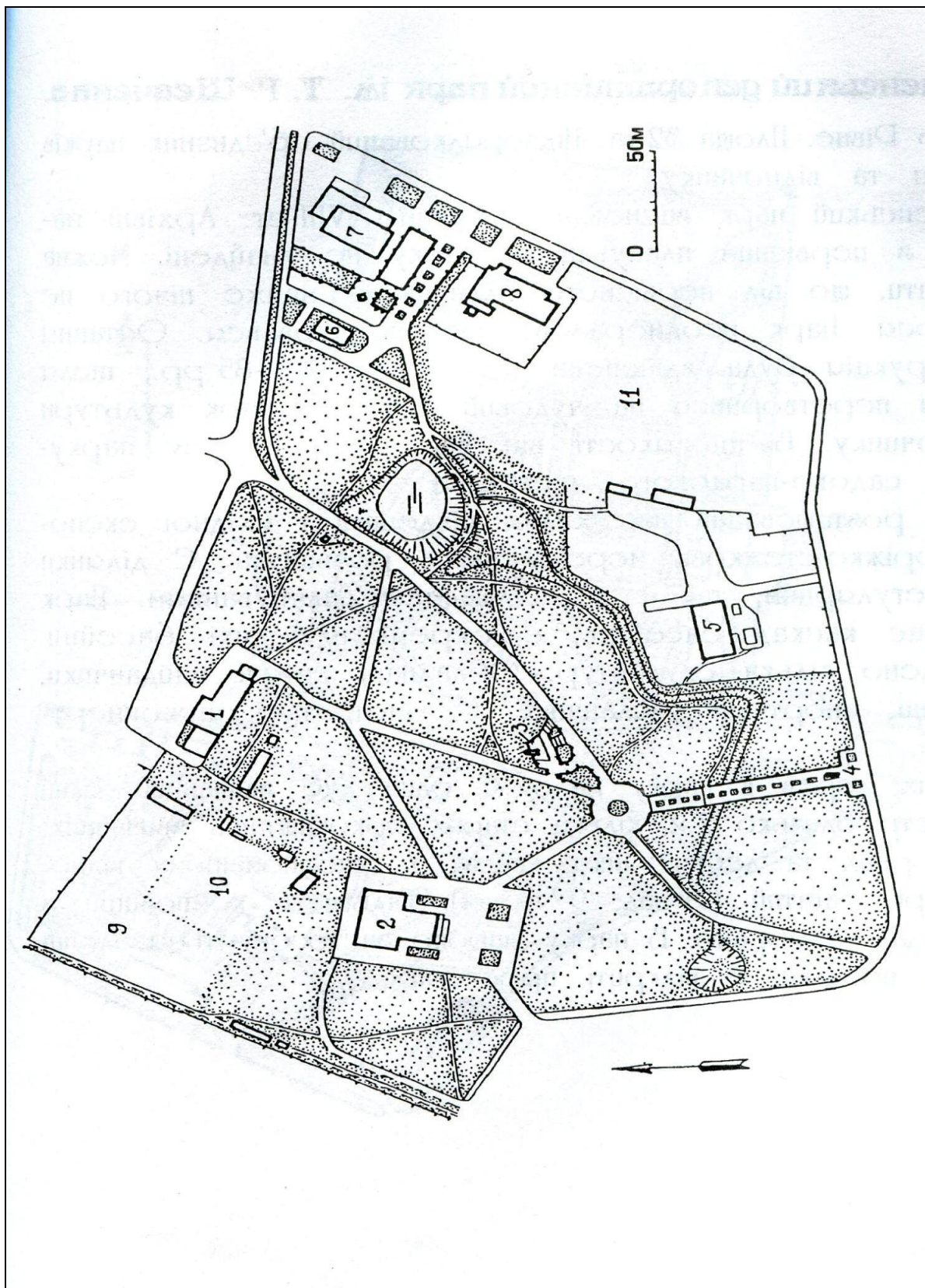

Рис. 14. **Гощанський парк:** 1 – палац, 2– палац культури, 3 – братська могила полеглих у війні 1941-1945 рр., 4 – пам'ятник Т. Шевченку, 5 – будинок Центру зайнятості Мінпраці України, 6 – кінотеатр, 8– магазин, 9 – город, 10 – двір приватного будинку, 11 – садиби.

14. Рівненський декоративний парк ім. Т. Г. Шевченка

Місто Рівне. Площа 32 га. Підпорядкований об'єднанню парків культури та відпочинку.

Рівненський парк засновано в кінці XVIII ст. Архівні матеріали з первісним плануванням парку не знайдені. Можна припустити, що від первісного планування майже нічого не залишилося. Парк неодноразово реконструювали. Остання реконструкція була здійснена впродовж 1978-1985 рр., після чого він перетворився на чудовий сучасний парк культури та відпочинку. В цій якості він відповідає статусу парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва.

Парк розташований на схилах південної і східної експозиції. Доріжко-стежкова мережа дуже розвинута. Є ділянки як з регулярним, так і з ландшафтним плануванням. Парк прикрашає каскад басейнів, є окремі невеликі басейни. Встановлено кілька скульптур. Обладнані дитячі майданчики, атракціони, спортивні майданчики. Є кінотеатр, кіноконцертний зал.

Старих дерев в парку мало. Є один дуб звичайний, який має діаметр близько 2 м, кілька старих гіркокаштанів звичайних, сосен чорних та деяких інших видів. У таксономічному відношенні парк багатий (91 вид, 9 форм). Більшість композицій з рослин вдало підібрано. В парку широко застосовуються алеїні і рядові посадки, є відкриті простори.

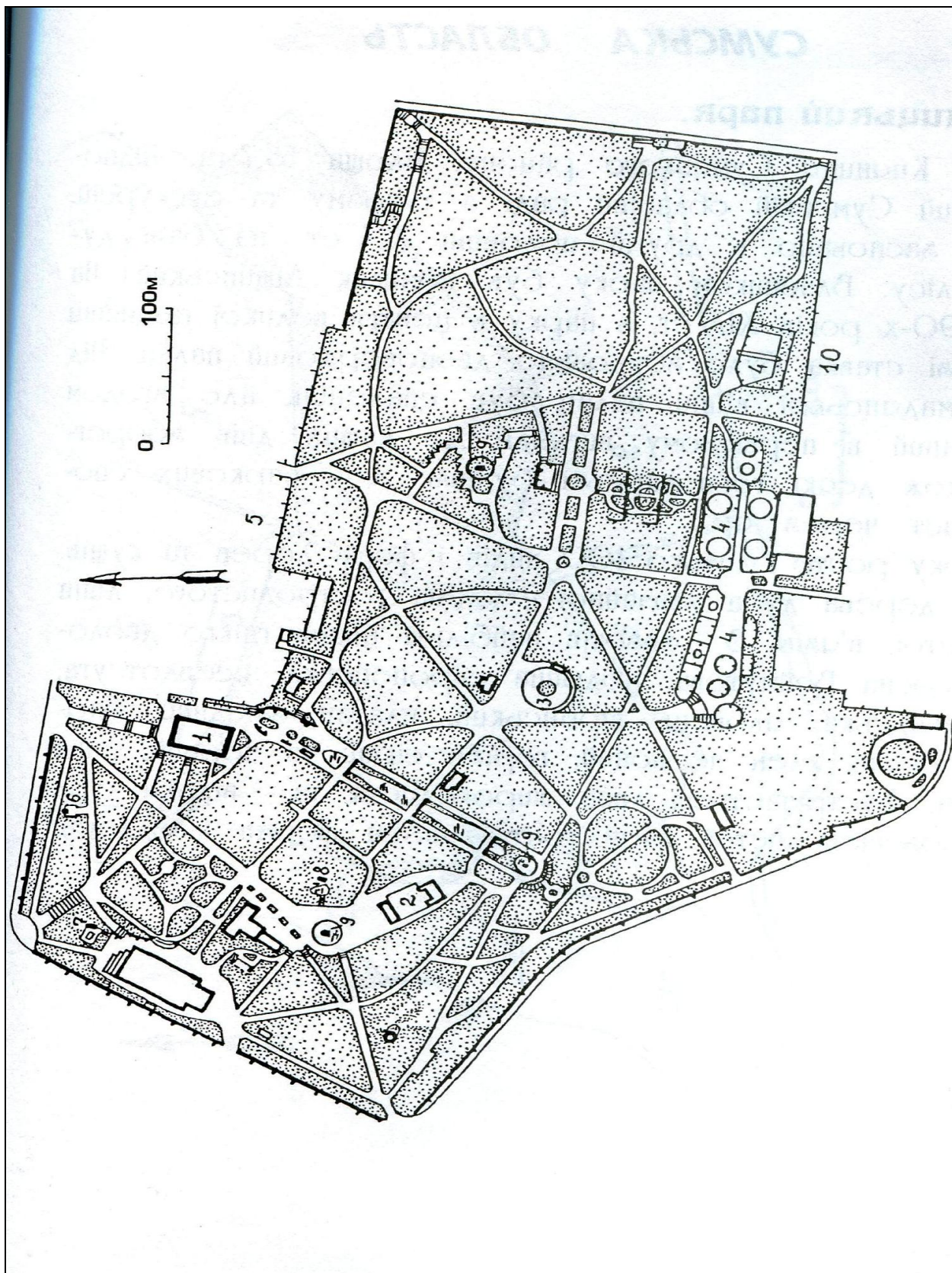

Рис. 15. Рівненський декоративний парк ім. Т. Шевченка: 1 – кінотеатр, 2 – естрада, 3 – майданчик для танців, 4 – атракціони, 5 – стадіон, 6 – пам'ятник О. Дундичу, 7 – братська могила воїнів радянської армії, 8 – пам'ятник Т. Шевченку, 9 – паркові скульптури, 10 – госпдвір.

15. Кияницький парк

Село Кияниця Сумського району. Площа 55,7 га. Підпорядкований Сумській обласній раді з туризму та екскурсій.

Парк засновано в другій половині XIX ст. на базі дубового лісу. Власником парку був поміщик Ліщинський. На початку 90-х років XIX ст. в парку в центрі великої галявини на березі ставка було збудовано двоповерховий палац. Під час громадянської війни палац був спалений, але згодом відбудований в первісному вигляді. До сьогодні збереглися також деякі господарські будівлі, а з паркових споруд – міст через яр.

У парку росте близько 100 видів і форм дерев та кущів. Є вікові дерева дуба звичайного, клена гостролистого, липи серцелистої, в'язів. З екзотів найбільш цікаві гінкго дволопатеве, сосна Веймутова, модрина європейська, псевдотсуга, ялина канадська, ялівець віргінський, платан „західний”, бархат амурський, клен червоний, горіхи сірий та чорний, липа повстиста. Зустрічаються липа широколиста та вільха сіра форми розсіченолистої, клен гостролистий форми Шведлера.

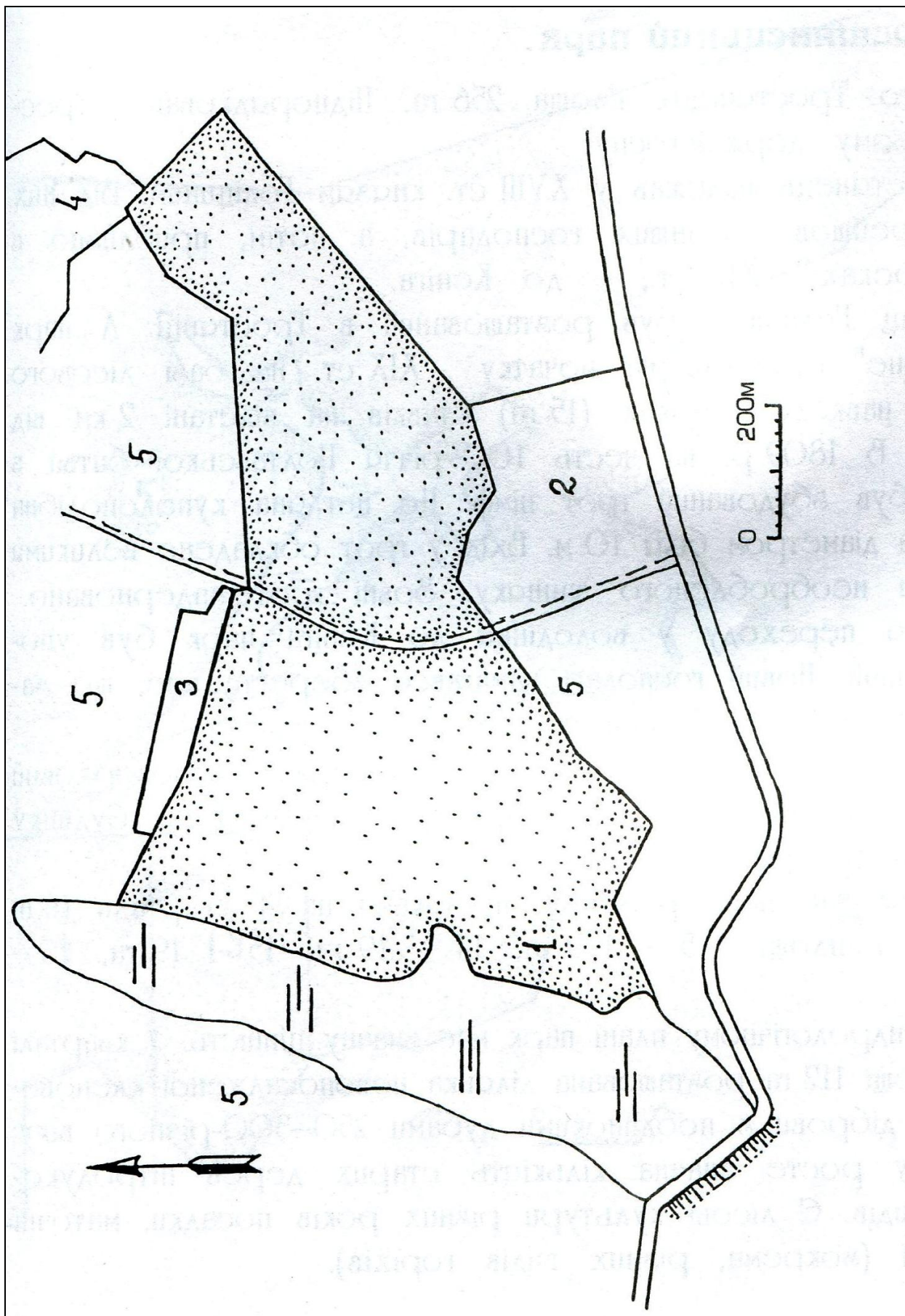

Рис. 16. **Кияницький парк:** 1 – місце, на якому розташований палац, 2 – село Кияниця, 3 – дитячий табір відпочинку, 4 – село Нова Січ, 5 – ліс.

16. Тростянецький парк

Місто Тростянець Сумської області. Площа 256 га. Підпорядкований Тростянецькому держлісгоспу.

Тростянець належав у XVIII ст. князям Голіциним. Від них він перейшов до інших господарів, а потім, приблизно в 60-х роках XIX ст., – до Кеніга.

Палац Голіциних був розташований в Тростянці. А парк "Нескучне" створили на початку XIX ст. на базі лісового масиву навколо великих (15 га) ставків на відстані 2 км від садиби. В 1809 р. на честь 100-річчя Полтавської битви в парку був збудований грот німф. Це цегляна куполоподібна споруда діаметром біля 10 м. Вхід у грот обкладено великими блоками необробленого вапняку. Зовні грот задерновано.

Після переходу у володіння до Кеніга парк був упорядкований. Новий господар намагався зберегти все, що залишилось з часів Голіциних.

У 1911 р. біля входу в парк збудували двоповерховий будинок управителя і господарські споруди. Біля будинку влаштували партер.

На сьогодні парк розбитий просіками на 4 квартали (їхні номери і площі: 5 – 199 га, 14 – 19 га, 15 – 19 га, 16 – 19 га).

У дендрологічному плані парк має значну цінність. У кварталі 5 на площі 112 га розташована ділянка новопосадженої кленово-липової діброви з поодинокими дубами 250-300-річного віку. В парку росте значна кількість старих дерев інтродукованих видів. Є лісові культури різних років посадки, маточні плантації (зокрема, різних видів горіхів).

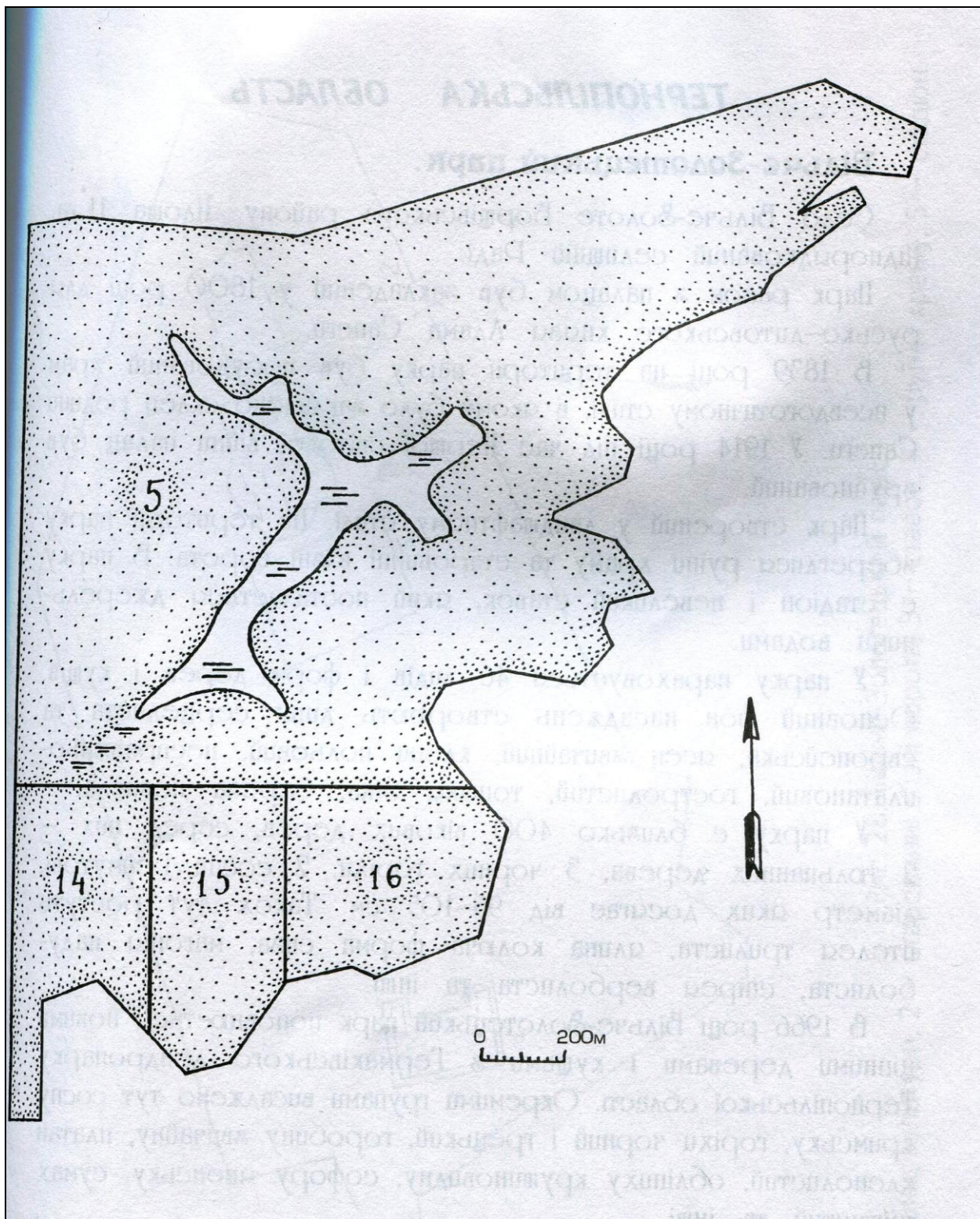

Рис. 17. Тростянецький парк.

17. Раївський парк

Село Рай Бережанського району Тернопільської області. Площа 20 га. Підпорядкований Бережанському лісгоспзагу.

Парк був закладений в 1760 р. Спочатку він належав воєводі Синявському. З 1816 р. землі, парк, мисливський палац перейшли до графа Потоцького. В цей період мисливський палац перебудовується в класичному стилі і розробляється новий проект парку. Парк засновувався в ландшафтному стилі. В 1816 р. у парку нараховувалось понад 370 видів форм дерев, кущів, ліан. В парку були створені два ставки, острів, водоспад, встановлені античні скульптурки. Зараз в парку є три джерела, які живлять чотири ставки.

У роки війни 1941-1945 рр. та післявоєнні роки палац і парк були дуже пошкоджені і первісне планування парку не збереглось. У 1952 р. палац був відновлений, а з 1970 р. почалися роботи з відновлення та реконструкції старого парку.

Нині в парку нараховується 56 видів, форм дерев і кущів. Увагу заслуговують групові посадки вікових дерев модрини європейської, сосен Веймутової та чорної, бука лісового форми пурпурнолистої, дуба звичайного, гіркогоаштана звичайного, клена гостролистого, липи широколистої.

Гордістю парку є його старожил – 850-річний дуб Богдана Хмельницького, який уже засихає. У старому парку було підсаджено дерева катальпи чудової, тюльпанного дерева, туї західної форми пірамідальної (плодоносять), різноманітних декоративних кущів, які красиво цвітуть.

У 1994 році мисливський палац передано в користування Збормвській єпархії української греко-католицької церкви.

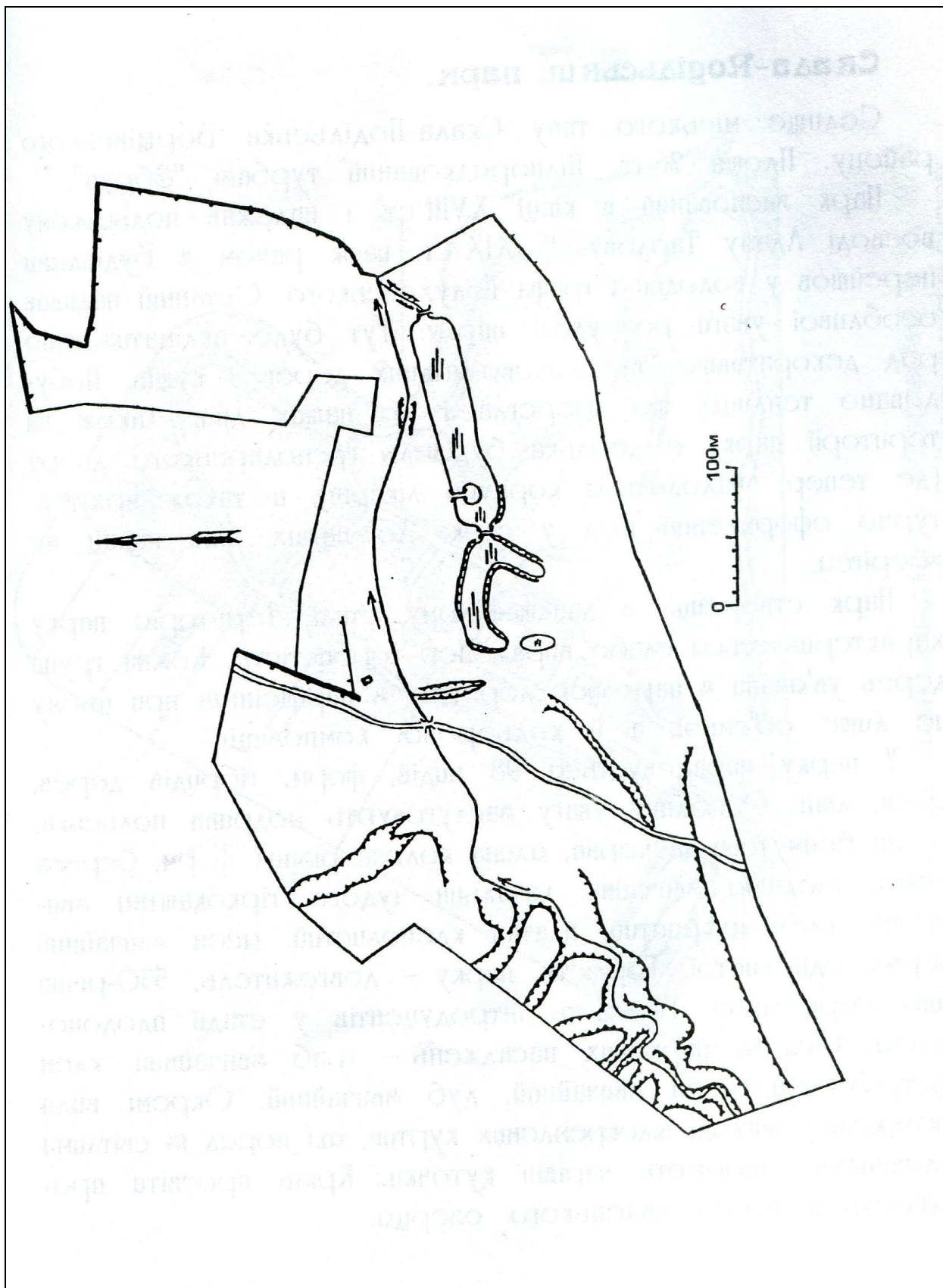

Рис. 18. Райвський парк.

18. Скала-Подільський парк

Селище міського типу Скала-Подільська Борщівського району Тернопільської області. Площа 26 га. Підпорядкований турбазі "Збруч".

Парк заснований в кінці XVIII ст. і належав польському воєводі Адаму Тарлову. В XIX ст. парк разом з будівлями перейшов у володіння графа Голуховського. Останній надавав особливої уваги розбудові парку. Тут було акліматизовано рад декоративних та плодово-ягідних дерев і кущів. Побудовано теплицю, що збереглася до сьогодні. Також на території парку є декілька будівель господарського двору (де тепер знаходяться корпуси лікарні), а також архітектурно оформлений вхід у парк. Донині палац не зберігся.

Парк створений в ландшафтному стилі. Територія парку характеризується слабо вираженою горбистістю. Кожна група дерев ув'язана з парковою дорогою, з вирішенням при цьому не лише об'ємної, а й кольорової композиції.

У парку нараховується 98 видів, форм, гібридів дерев, кущів, ліан. Особливу увагу заслуговують модрина польська, сосни Веймутова та чорна, ялина колюча різних форм, береза темна, гледичія звичайна, катальпа чудова, гіркокаштан звичайний, клен цукристий, платан кленолистий, ясен звичайний форми однолистої. Гордість парку – довгожитель, 550-річна липа серцелиста. Більшість інтродуцентів у стадії плодоношення. Основа паркових насаджень – граб звичайний, клен гостролистий, ясен звичайний, дуб звичайний. Окремі види висаджені у вигляді відокремлених куртин, які поряд із світлими галявинами створюють чарівні куточки. Крізь просвіти проглядається плесо маленького озера.

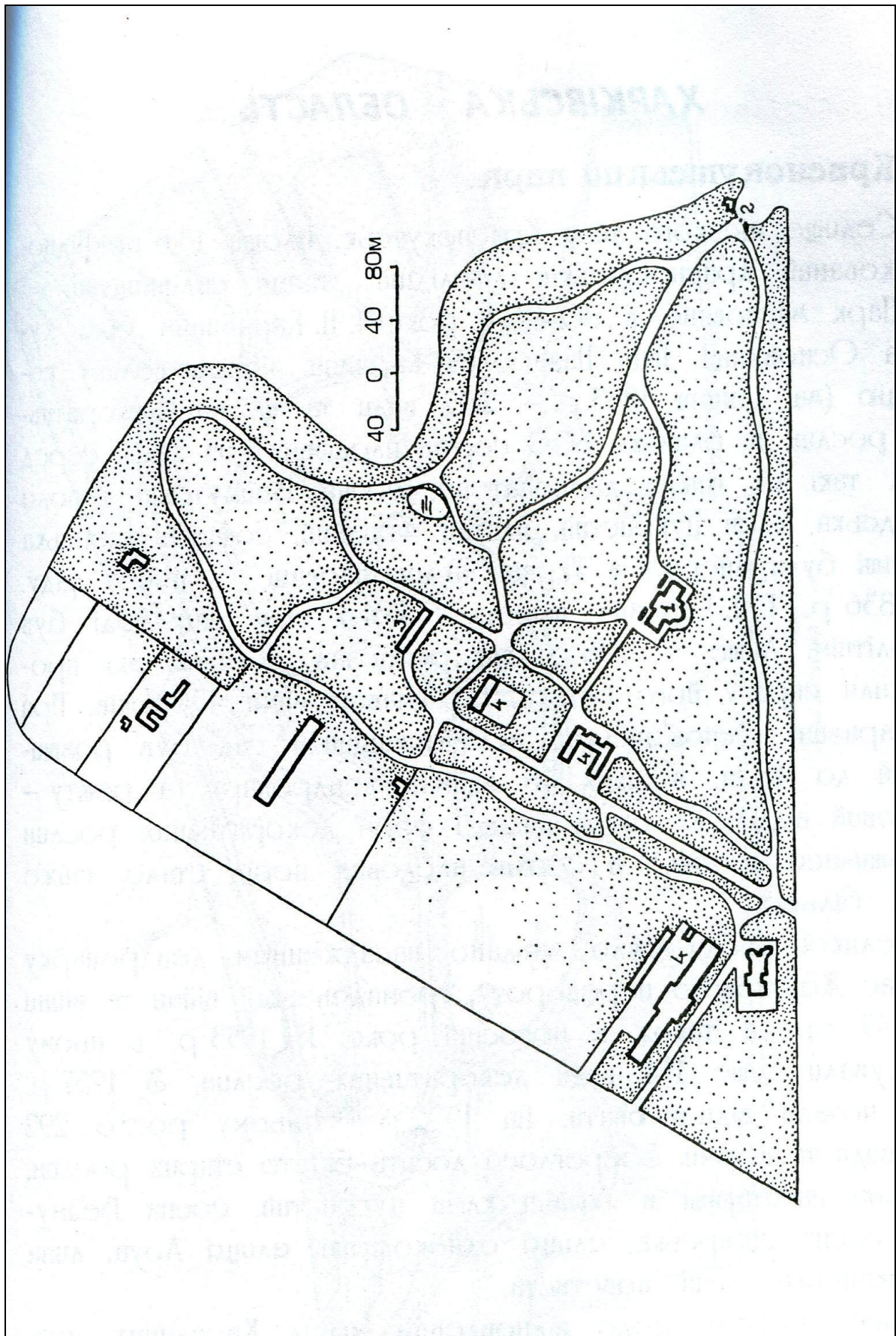

Рис. 19. Скала-Подільський парк: 1– палац (не зберігся), 2 – вхід, 3 – оранжерея, 4 – господарські будівлі.

19. Краснокутський парк

Селище міського типу Краснокутськ Харківська область. Площа 13,6 га. Підпорядкований Краснокутській дослідній станції садівництва.

Парк засновано в 80-90-і роки І. Н. Каразином біля хутора Основ'янці. Іван Назарович Каразин зібрав велику колекцію (за даними 1833 р. – 202 види та форми декоративних рослин та близько 600 сортів плодових). 55 видів, серед яких такі як гінкго дволопатеве, сосна Веймутова, тополя канадська, клен цукристий, платан західний, софора японська та інші були вперше в Україні акліматизовані в цьому саду. В 1836 р. І. Н. Каразин помер. Його син Іван тоді був малолітнім. Лише в 1858 р. він розпочав роботи, які продовжили справу його батька, і займався ними 45 років. За І.І. Каразина Основ'янський акліматизаційний сад був розширений до 46 га, з яких 16 займав дендропарк, а решту – плодовий відділ. Колекція видів і форм декоративних рослин збільшилася до 540, а сортів плодових порід стало майже вдвічі більше.

Великої шкоди було завдано насадженням дендропарку під час Жовтневого перевороту, громадянської війни та війни 1941-1945 рр., а також в повоєнні роки. В 1953 р. в ньому нарахували лише 154 види декоративних рослин. З 1957 р. парк почали відновлювати. На 1992 р. в ньому росло 292 види та форми. Збереглося досить багато старих рослин, зокрема найстаріші в Україні клен цукристий, сосна Веймутова, сосна сибірська, ялиця одноколірна, ялиця Лоуа, липа американська, липа повстиста.

Значні роботи щодо відновлення могил Каразиних, реконструкції та відновлення насаджень парку були виконані до святкування 200-річчя парку (1993 р.).

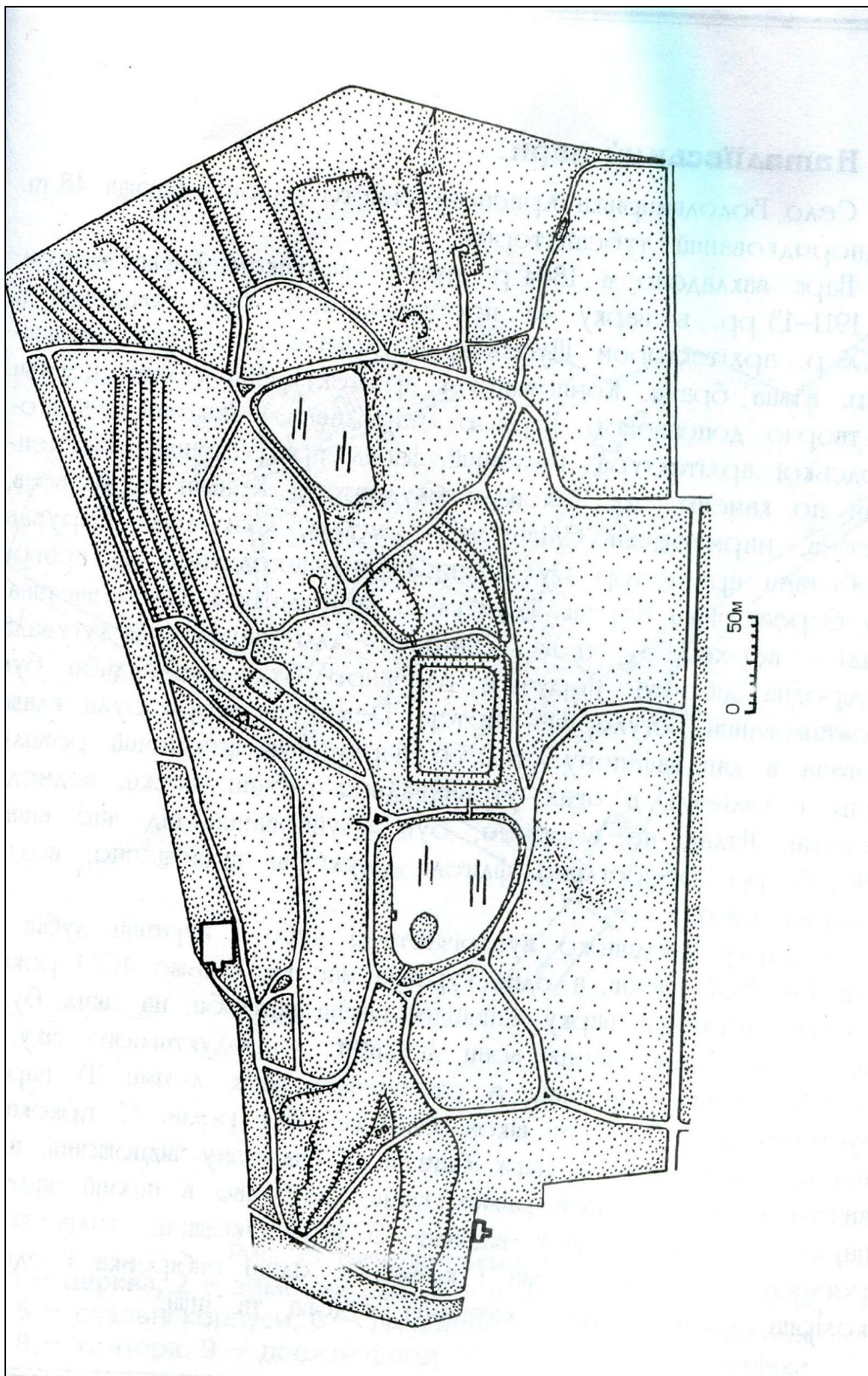

Рис. 20. Краснокутський парк.

20. Наталіївський парк

Село Володимирівка Краснокутського району Харківської області. Площа 48 га. Підпорядкований тубсанаторію.

Парк закладено в 1884 р. цукрозаводчиком Харитоненком. У 1911-1913 рр. в парку за проектом, який був складений в 1908 р. архітектором Щусевим, збудована церква з дзвіницею, в'їзна брама. Композиція і архітектурний образ церкви є творчо доповненою формою стародавньої псковсько-новгородської архітектури. Головний фасад прикрашений різьбленням по каменю, яке виконали скульптори Коненков, Матвеев, Івсєєв, мармурщики Єлізаров, Круглов, Соколов. Керував роботами архітектор Рухлядев. Парк знаходиться на правому березі річки Мерчик. Біля річки знаходиться нижня частина, далі – верхня. Частково основою для парку послугувала природна діброва. Поруч з головною будівлею садиби був розташований регулярний партер. Решта території була влаштована в ландшафтному стилі. В парку був фазанячий розплідник і вольєри, в яких утримувалися кабани, вовки, ведмеді, копитні. Палац не зберігся, був зруйнований під час війни 1941-1945 рр. Збереглися флігелі, службові приміщення, водонапірна башта.

У парку поодинокі зустрічаються дуби і куртини дубів у віці 250-300 років, а одна куртина має вік більше 400 років. Частину території парку займають піщані пагорби, на яких були висаджені сосни. Зараз вони досягли репродуктивного віку, і їх насадження однотипні з оточуючими парк лісами. В парку зустрічаються берести віком близько 150 років. Є гіркокаштанові і ялинові алеї. Парк багатий у видовому відношенні, але значна кількість дерев різних видів, особливо в нижній частині парку, до сьогодні відпала. З інтродукованих видів збереглися сосни Веймутова і кримська, ялиці сибірська і одноколірна, ялина колюча, катальпа чудова та інші.

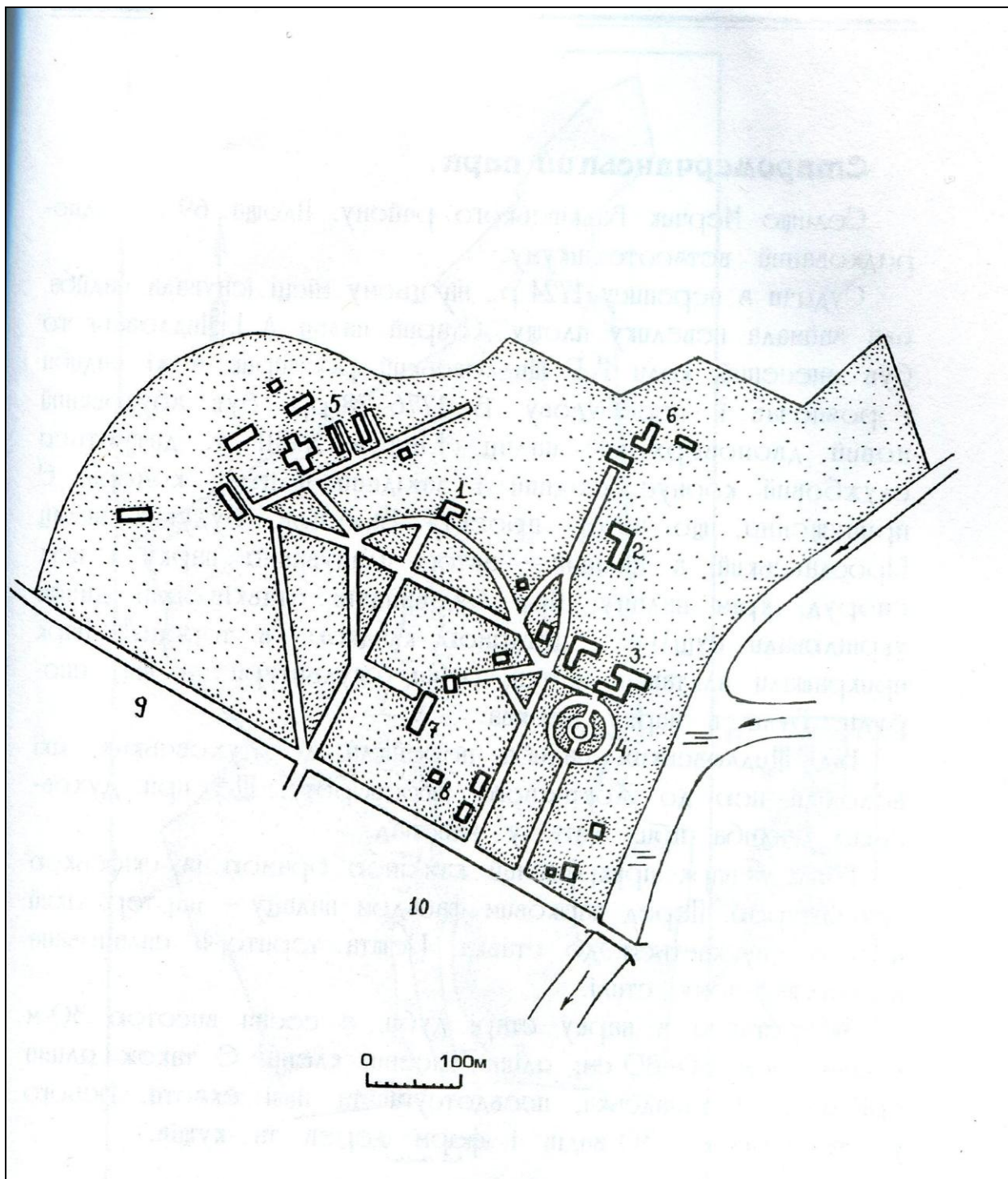

Рис.21. **Наталіївський парк:** 1 – церква, 2 – зимовий сад, 3 – оранжерея, 4 – фонтан, 5 – спальні корпуси, 6 – лікувальні корпуси, 7 – їдальня, 8 – контора, 9 – держлісфонд, 10 – село Володимирівка.

21. Голозубинецький парк

Село Голозубинці Дунаєвецького району Хмельницької області. Площа 21 га. Підпорядкований обласній протитуберкульозній лікарні.

Парк закладений у середині XVIII ст. польським поміщиком В. В. Скібневським. Він розміщений на березі р. Студениця і частина його розкинулася на крутому схилі (місцями 30° і більше).

На території парку зберігся палац, кам'яна огорожа, двоє старовинних в'їзних воріт, різноманітні службові та господарські будівлі, а також новобудівлі. Палац побудовано у другій половині XIX ст., він невеликий, не відзначається показовою вишуканістю та парадністю.

На території парку встановлено бюст М. Горькому.

Під час створення парку використовувались різноманітні прийоми ландшафтного та регулярного стилів з переважанням першого. До парку прилягає сад з великою кількістю плодових дерев та кущів. Оскільки парк розташований на крутому схилі, то алеї і доріжки йдуть півкільцем і цим самим пристосовані до місцевості. Вони обсажені липою європейською, ясенем звичайним, які досягли значних розмірів. Ще дотепер прослідковується трійчатість у груповій посадці дерев (ялина, береза), але зараз вона мало помітна внаслідок випадання дерев. Є ряд красивих галявин та пейзажів, а виступи кам'яних порід на поверхню додають їм мальовничості.

В насадженнях використовується 47 видів та форм дерев, кущів і ліан. В основному це аборигенні види, але зустрічаються екзоти: сосна чорна, ялиця біла, кипарисовик горохоплодий, клен цукристий форми розсіченолистої, липа срібляста, півонія деревоподібна та інші.

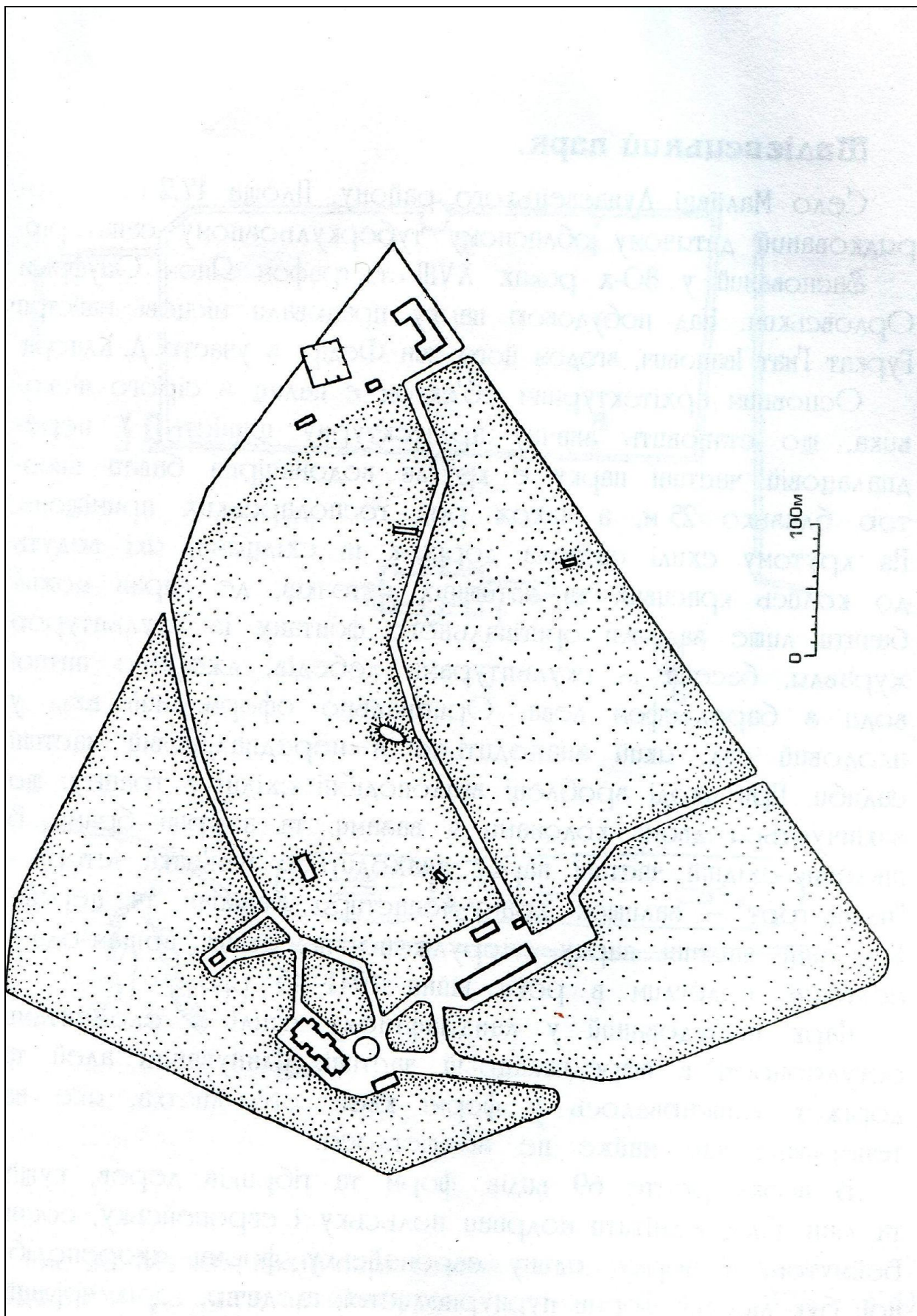

Рис. 22. План Голозубинецького парку.

22. Новоселицький парк

Село Новоселиця Старокостянтинівського району Хмельницької області. Площа 44,4 га. Підпорядкований ПТУ № 41.

Парк заснований в 1739 р. одним із польських магнатів на базі природного лісу на правій підвищеній стороні берега річки Іква. Потім маєток було продано графу Потоцькому.

Парк закладено в ландшафтному стилі. На сьогодні перед палацом закладено ще і молодий парк на площі 1 га в регулярному стилі. Перед входом в палац є розарій, де росте 8-10 сортів троянд різних груп: чайно-гібридні, флорібунда, плетисті. Алеї парку ведуть до річки Іква, і відкривається мальовнича панорама лісового масиву другого берега.

У парку росте 41 вид дерев, кущів та ліан. Особливий інтерес становлять два дерева-старожили: сосна звичайна і модрина польська, віком 250-260 років, які ростуть при в'їзді до парку. Нині вони є гордістю парку. Деревостани парку складають місцеві види: береза пухнаста, граб звичайний, дуб звичайний, клен гостролистий, явір, липа серцелиста, ясен звичайний. У парку за палацом на площі 0,2 га на підвищеній території є посадки ялини звичайної 80-90 років. Тут росте ялина європейська форми Бісмарк. Серед представників дендрофлори парку є 10 екзотів – туя західна форми колоноподібної, гледичія звичайна, липа зелена, тополя канадська та інші. Частина екзотичних видів дерев, що зростали в парку, відмерла за віком. За палацом на території 0,5 га є плодовий сад, де росте 15-17 сортів плодових дерев.

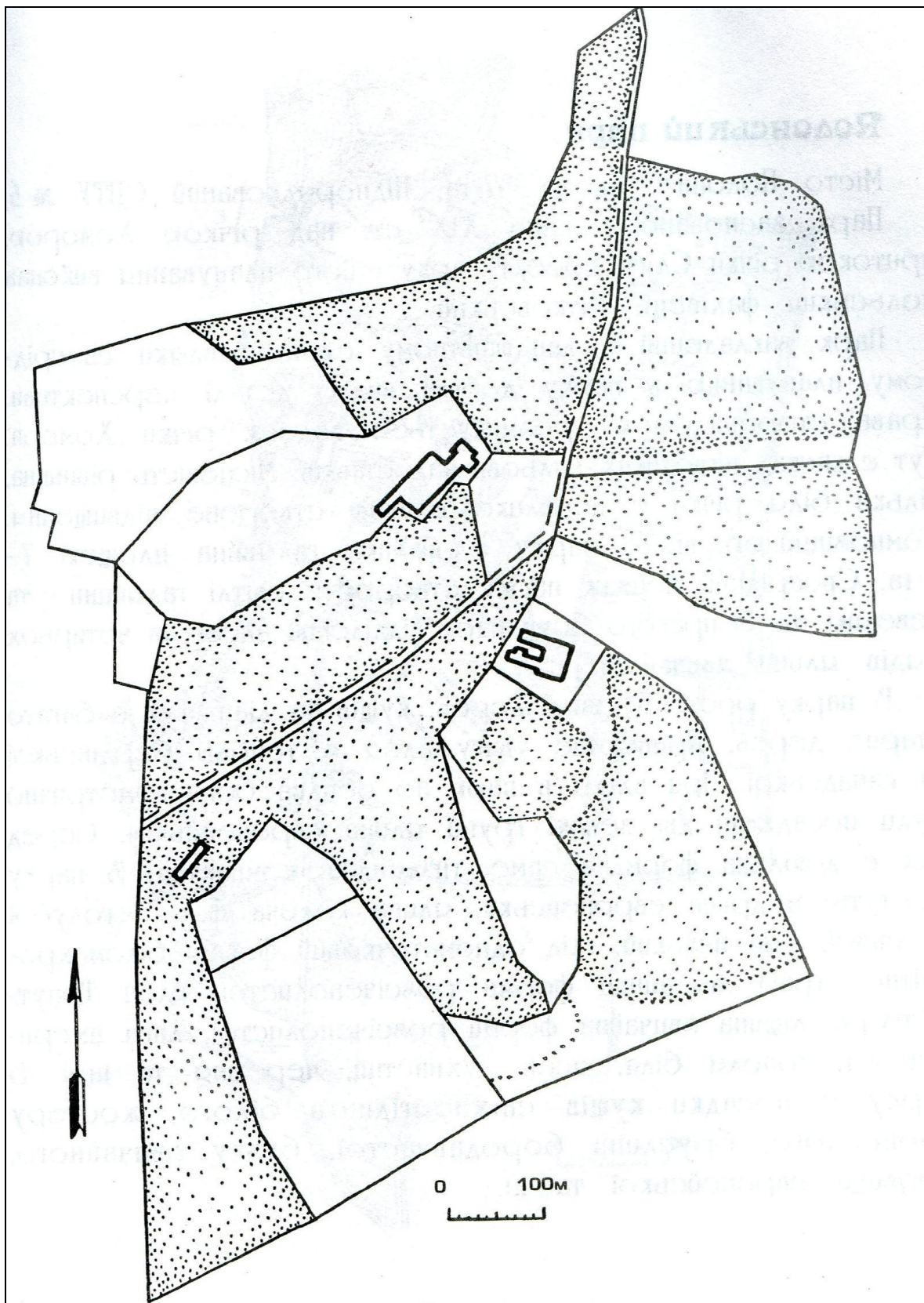

Рис.23. Новоселицький парк Старокостянтинівського району.

23. Кам'янський парк

Місто Кам'янка Черкаської області. Площа 4 га. Підпорядкований міськкомунгоспу.

Парк засновано на початку XIX ст. на правому березі річки Тясмин. Садиба належала В.А. Давидову, вона включала кілька споруд: палац (не зберігся), Зелений будиночок, збудований на замовлення В.А. Давидова на початку XIX ст., грот (кінець XVIII ст.), водяний млин (1825 р. проект В.А. Давидова), конюшні та інші.

В.А. Давидов був одним з керівників Південного товариства декабристів. Кам'янку в різні роки відвідували Пестель, Муравйов-Апостол, Бестужев-Рюмін та ін. З 1820 до 1822 рр. тут бував О.С. Пушкін. З 1865 до 1893 рр. у Кам'янку приїздив П.І. Чайковський і тривалий час гостював у своєї сестри – дружини А. В. Давидова.

До сьогодні від старовинного парку збереглися тільки архітектурні споруди – Зелений будиночок (на одному боці дороги) та грот (на другому боці дороги). Млин знаходиться на лівому березі Тясмину.

Парк мав велику площу. Ще у 1959 р. вона дорівнювала 17,5 га, але зараз парком-пам'яткою садово-паркового мистецтва вважаються лише 4 га навколо гроту, далі йде стадіон і сучасний парк з атракціонами, біля Зеленого будиночку встановлено пам'ятник П.І. Чайковському, неподалік гроту – пам'ятники декабристам і О.С. Пушкіну.

Меморіальних дерев в парку немає. Ростає 60 видів і 2 форми дерев та кущів. На території, де розташований Зелений будиночок, переважає робінія звичайна, на основній частині парку (біля гроту) – ясени звичайний і зелений, клен польовий, в'язи, на новій території – верба біла та її плакуча форма, тополя пірамідальна, липа серцелиста, клен ясенелистий. З малопоширених видів слід назвати каркас західний, гледичію звичайну безколючкової форми.

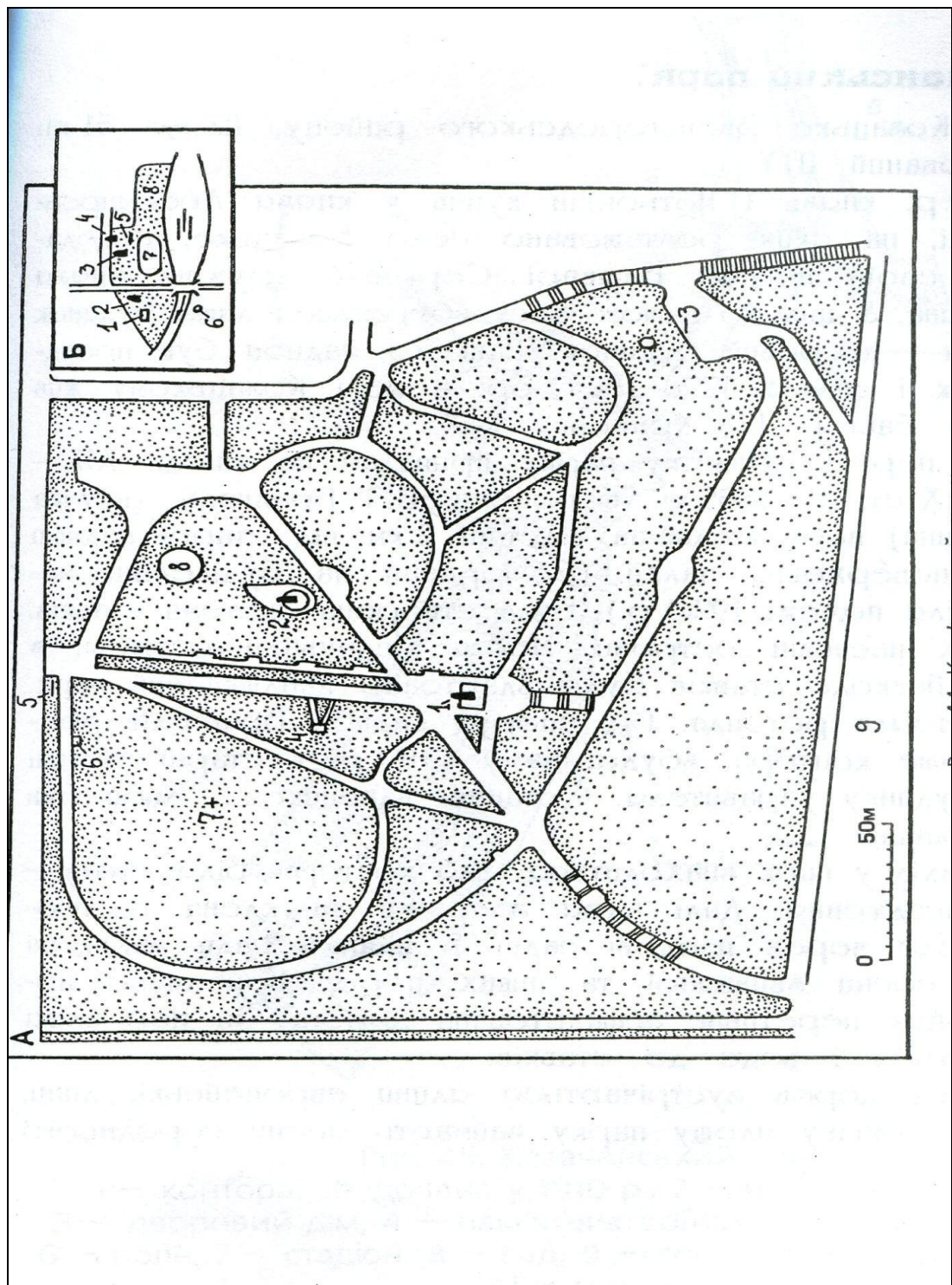

Рис. 24. План Кам'янського парку:

А – план парку-пам'ятки садово-паркового мистецтва: 1 – пам'ятник декабристам, 2 – пам'ятник О. С. Пушкіну, 3 – грот, 4 – могила М. Давидової, 5 – стелла на честь декабристів, 6 – пам'ятник чекістам-комсомольцям, 7 – хрест, встановлений в рік 60-річчя голодомору 1932-1933 рр., 8 – басейн. Б – схема Кам'янського парку: 1 – Зелений будиночок, 2 – пам'ятник П.І. Чайковському, 3 – пам'ятник декабристам, 4 – пам'ятник О. С. Пушкіну, 5 – грот, 6 – млин, 7 – стадіон, 8 – сучасний парк з атракціонами.

24. Корсунь-Шевченківський парк

Місто Корсунь-Шевченківський Черкаської області. Площа 97 га. Підпорядкований управлінню культури.

Будівництво парку розпочато в 1783 р. (архітектор Я. Мюнтц). У 1787 р. на одному з островів р. Рось за проектом Ліндсея було побудовано палац у формах неоготики. З цього часу починається будівництво в'їзної брами, флігелів, стаєнь, гроту, мостів, службових приміщень. Парк розташовано на березі р. Рось і на островах. Місця ці відзначаються наявністю природних виходів каміння. Природний ліс став базою для формування паркової рослинності. З 1793 р. садиба належала Лопухіним.

До сьогодні зберігся палац (в ньому розташовано музей Корсунь-Шевченківської битви), в'їзна брама, флігель, швейцарський будинок та ін. Площа парку не змінилась. Біля палацу влаштовано виставку бойової техніки, на головній галявині – атракціони і футбольне поле.

Значна частина парку може бути віднесена до альпійського типу ландшафту. Крім нього, є регулярний (біля палацу), парковий, лісовий і садовий (старий сад, який зберігся частково).

В парку росте 54 види і 3 форми дерев і кущів. Є старі дерева таких видів: гінкго дволопатеве, ялівець віргінський, ялина європейська, сосни звичайна, кримська і Веймутова, дуб звичайний, ясен звичайний, в'язи гірський і гладкий, клен гостролистий, гіркокаштан звичайний (одне дерево меморіальне – пов'язане з ім'ям Т.Г. Шевченка), вільха чорна. На о. Коцюбинського і на о. Янталка є посадки бузку. В парку збереглась ділянка дубового лісу, є ділянки, на яких переважають граб звичайний, клен гостролистий, ясен звичайний, клен польовий, в'язи, тополі, верба біла, вільха чорна, сосна звичайна.

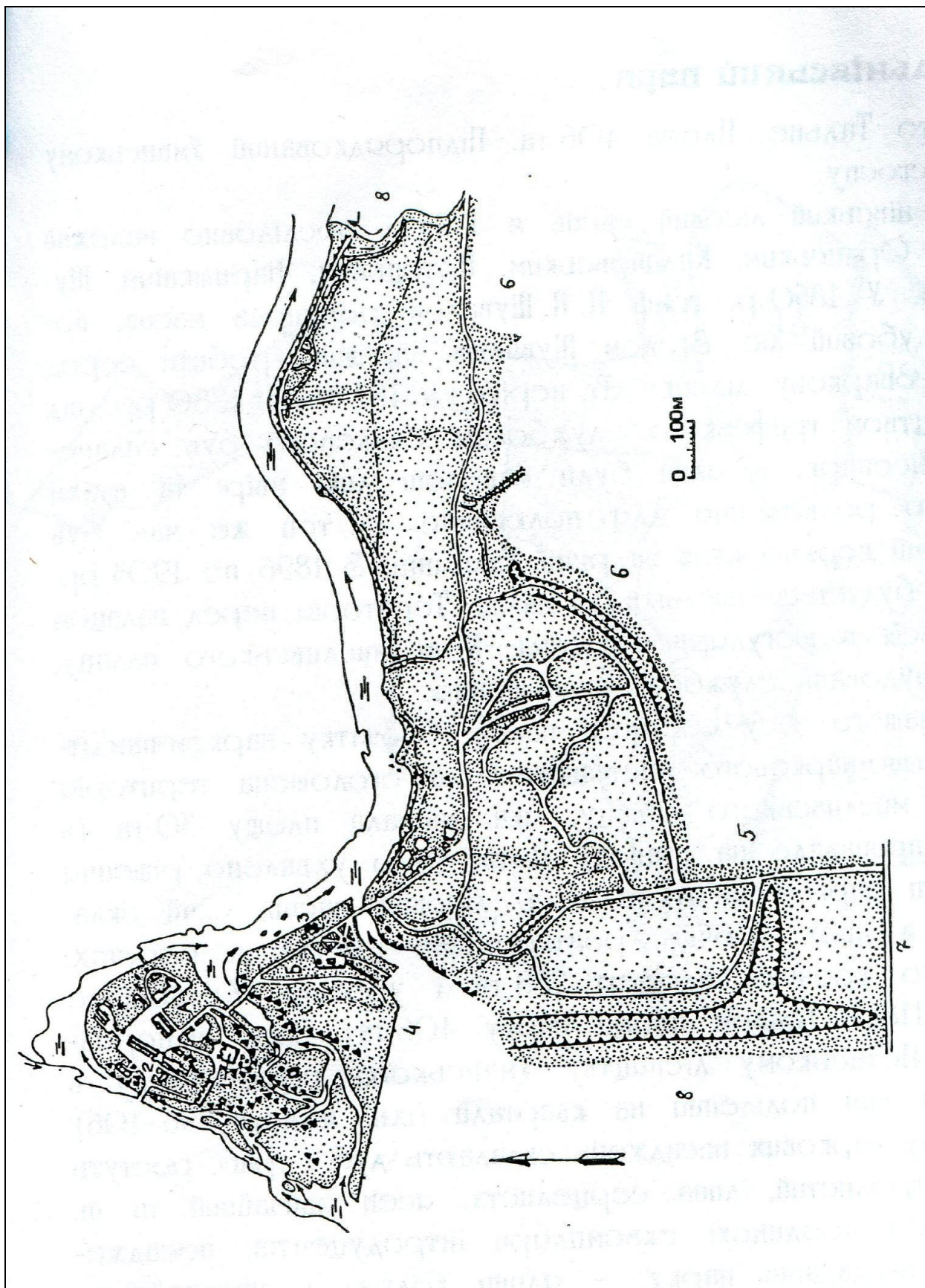

Рис. 25. **Корсунь-Шевченківський парк:** А – острів Коцюбинського, Б – острів Янталка. 1 – палац, 2 – в'їзна брама і флігелі, 3 – каштан Т. Шевченка, 4 – територія ГЕС, 5 – стадіон, 6 – рілля, 7 – шосе Корсунь-Шевченківський – Черкаси, 8 – міська забудова.

25. Вишневецький парк

Селище міського типу Вишнівець Збаразького району Тернопільської області. Площа 8 га. Підпорядкований комбінату комунальних підприємств.

Парк закладено 1731 року. Його початкові розміри були досить значними – 200 десятин (218 га). Він був створений з ініціативи князя Михайла Сервація Вишневецького на території старого оборонного замку – родового маєтку князів Вишневецьких.

Будівля палацу, служб, огорожа і в'їзд на територію виконані у формах архітектури раннього бароко. Палац утворював курдонер, який замикався службовими будівлями (рис. 26).

Парк розбитий за проектом учня видатного французького архітектора, планувальника парків Ленотра.

Він складався з трьох частин: нижнього, верхнього садів, а між ними на великому виступі гори був створений партер, з якого відкривалися мальовничі краєвиди на заплави р. Горині. У парку зі східної його частини 1720 р. побудований розкішний палац, який зберігся до сьогодні – палац князів Вишневецьких. Біля підніжжя замкової гори є колишня Замкова церква, яка була споруджена у 1872 році. Частково, зі східного боку, збереглися цегляна огорожа та ворота в парку у вигляді арки.

Після смерті Михайла Вишневецького палац і парк перейшли у володіння Михайла та Юрія Мнішеків, а згодом – до його сина Карла Філіпа, які мешкали у Вишнівцях і зберігали палац і парк у всій їх вишуканості. Проте третє покоління Мнішеків покинуло рідне гніздо і оселилось у Парижі.

Залишившись без справжнього господаря, занепав парк, осунулись гірки, поросли травою раніше галасливі місця, зникли форми малої архітектури–скульптури, альтанки, химерні лавки. Десятиріччя, що пронеслися над ним, згодом до невпізнанності змінили парк – частина його заросла лісом, на місці нижнього саду виросла ціла вулиця Загороддя.

Враховуючи велику історичну цінність Вишневецького парку, його слід оберігати й охороняти, адже над його «посивілою головою» пронеслися століття, з ним пов'язано чимало подій та імен. Цей парк у жовтні 1846 р. відвідав Тарас Шевченко, а у вересні 1848 р. – французький письменник Оноре де Бальзак, подорожуючи Поділлям і Волиню.

Закладали парк у ландшафтному стилі, тому що першоосновою його був природний ліс. Оновою насаджень були місцеві породи, що відзначались як декоративністю, так і невибагливістю – сосни, ялини, липи, дуби, клени. Поблизу палацу був закладений парк у регулярному стилі, про що свідчать залишки окремих дерев.

Під час Другої світової війни палац і парк були зруйновані, вирубано багато дерев, знищені паркові композиції, через що парк втратив свою художню цінність.

Основу в парку створює липа дрібнолиста віком 100 і більше років, яка висаджена рядами або симетрично. Нині тут зростає близько 70 вікових дерев 24 видів і форм. Особливу увагу в парку привертають бук звичайний, ясен

звичайний, ясен вузьколистий, ялина звичайна (висота 27 м, діаметр 102 см). У парку виділяється група гіркогоштанна звичайного. У західній частині парку з високого берега відкривається захоплююча панорама на заплави річкової долини Горині та старовинне село Старий Вишнівець.

На жаль, Вишневецький парк ще не здобув тієї уваги, на яку заслуговує. Дуже низький його санітарний стан. Під час відновлення насаджень не завжди дбають про їх ефективність, використовуючи при цьому рядовий спосіб садіння, що не бажано у цьому парку.

На окремих галявинах працівники Вишнівецького лісництва (лісничий К. Рудницький) у 1960–1965 рр. висадили близько 1000 дерев дуба, липи, ясена, берези, ялини, гіркогоштанна, модрини, бархата амурського, сосни звичайної, черемхи, горобини та інших. Усі вони добре прижилися.

Вишневецький парк потребує термінових ландшафтних вирубок, а також дбайливого догляду з боку комбінату комунальних підприємств.

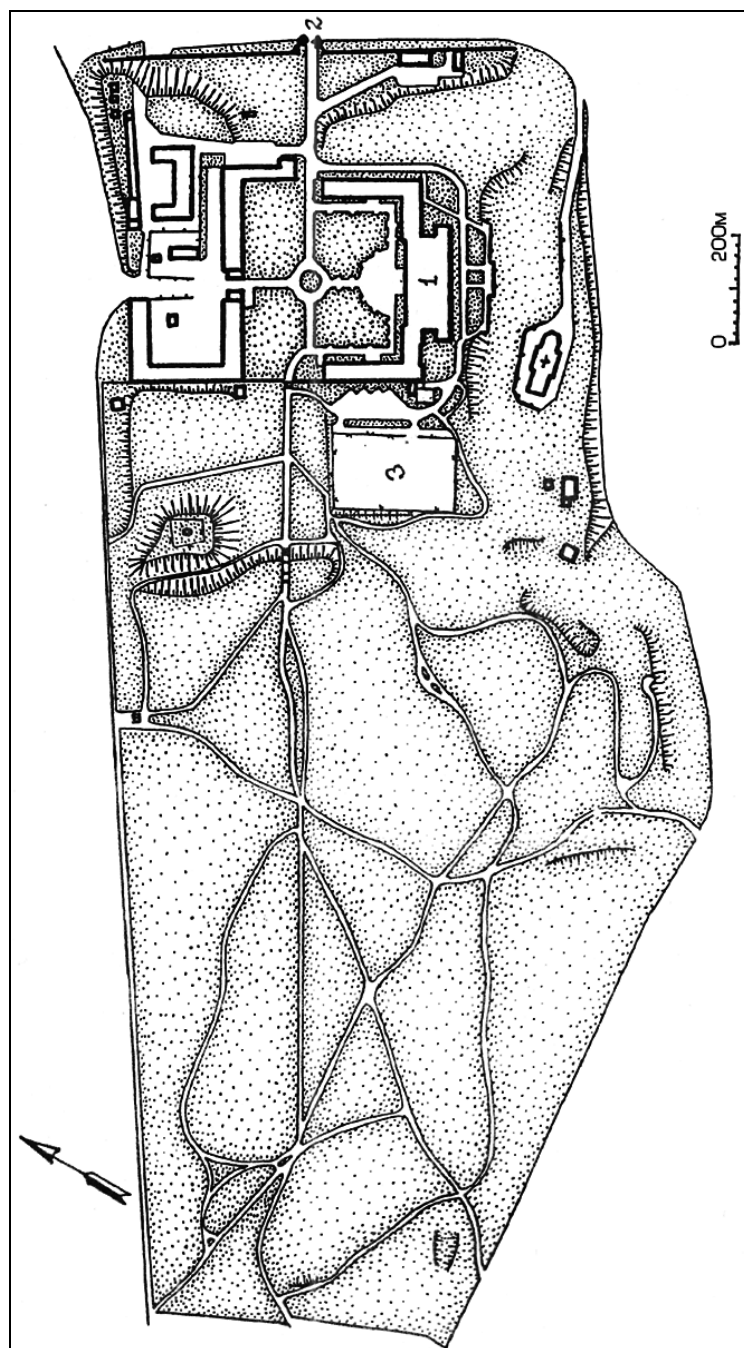

Рис. 26. Вишневецький парк (проект благоустрою): 1 – палац; 2 – в'їзна брама; 3 – спортмайданчик.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атаманюк Ю.А. Реконструкция городских зеленых насаждений / Ю.А. Атаманюк, Л.Л. Костюченко, Я.В. Остапенко. – К.: Будівельник, 1987. – 240 с.
2. Бондар Ю.А. Восстановление старинных ландшафтных парков / Ю.А. Бондар – К., 1974. – 82 с.
3. Бут Н.К. Реконструкція та охоронні заходи ботанічного саду державного університету в місті Ужгороді / Н.К. Бут, А. Разумова, К.Жданович //Старовинні парки і ботанічні сади – наукові центри збереження біорізноманіття та охорони історично-культурної спадщини: Матеріали Міжнародної наукової конференції. – Київ: Академперіодика, 2006. – С. 50–52.
4. Гостев В.Ф. Проектирование садов и парков / В.Ф.Гостев, Н.Н. Юскевич. – М.: Стройиздат, 1991.– 340с.
5. Денисов М. Ф. Ландшафтное проектирование малых архитектурных форм. – М.: МАРХИ, 1986. – 91 с.
6. Денисов М. Ф. Ландшафтное проектирование при восстановлении парков: учеб. пособ. / Михаил Федорович Денисов. – М.:МАРХИ, 1986. – 104 с.
7. Дипломне і курсове проектування / Д.Г. Войтюк, О.В. Данишин, В.С. Колісник та ін.; За ред. О.В. Данишина. – К.: Урожай, 1996. – 192 с.
8. Жирнов А.Д. Відновлення історичних об'єктів ландшафтної архітектури: навч.-метод. посіб. з курсового та дипломного проектування / А.Д. Жирнов, О.К. Вільгельм. – К.: ДАКККІМ, 2001. – 45 с.
9. Ильинская Н. А. Восстановление исторических объектов ландшафтной архитектуры / Наталья Алексеевна Ильинская. – [2-е изд., доп.] – СПб: Стройиздат. С.-Петербургское отд-ние, 1983. – 159 с.
10. Клименко Ю.О. Старовинні парки України загальнодержавного значення: довідник Ч.І. Полісся та Лісостеп / Ю.О. Клименко, С.І. Кузнецов, В.М. Черняк. – Тернопіль: Мандрівець, 1996. – 106 с.
11. Кучерявий В.П. Озеленення населених місць: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / Володимир Панасович Кучерявий. – Львів: Світ, 2005. – 456 с.
12. Ландшафтная реконструкция городских садов и парков / Ю.А. Бондарь, Н.П. Абесинова, Б.Н. Никитина, А.Ф. Сахаров. – К.: Будівельник, 1982. – 60 с.
13. Методические указания по ландшафтному проектированию зеленых насаждений городов: для студентов специальностей: архитектура, ландшафтный дизайн, городское строительство, садово-парковое строительство / [Б.Ф. Остапенко, А.Д. Жирнов] - [2-е изд.] – К.: ГИРККиИ, 2002. –136 с.
14. Парьева О.И. Методические рекомендации по проектированию парков различных функциональных типов. / О.И. Парьева. – Ленинград: ЛенНИИПградостроительства, 1988. – 51 с.
15. Попов А.М. Опыт строительства, реконструкции и восстановления ландшафтных парков Украины / А.М. Попов. – К., 1976. – 240 с.
16. Реставрація і реконструкція пам'яток садово-паркового мистецтва: завдання та методичні поради з виконання курсового проекту і практичних робіт / [укл. А.Д. Жирнов, С.О. Бекетов]. – К.: ДАКККІМ, 2003. – 30 с.

17. Реставрація та реконструкція ландшафтних об'єктів: метод. посіб. з провед. практ. робіт та навч. практики. Для студентів спеціальності 7020210 «Дизайн», всіх спеціалізацій / [упор. Н.К.Бут, Н.А. Лоліна]. – К.: ДАКККІМ, 2006. – 18 с.
18. Рубцов Л.И. Проектирование садов и парков / Л.И. Рубцов. – М.: Стройиздат, 1979. – 184 с.
19. Сохранение и восстановление застройки парков / [под ред. М.Г. Курдюк]. – К.: Наук. думка, 1982. – 108 с.
20. Теодоронский В.С. Реконструкция и формирование зеленых насаждений на территории жилой застройки / В.С. Теодоронский, И.А. Кабаева. – М.: МГУЛ, 1999. – 43 с.
21. Теодоронский В.С. Садово-парковое строительство: Учебник / В.С. Теодоронский. – М.: ГОУ ВПО МГУЛ, 2003. – 336 с.
22. Черняк В.М. Старі парки Тернопільщини – національне багатство України / В.М. Черняк. – Тернопіль: Вид-во Тернопільського педінституту, 1991. – С. 178-183.
23. Черняк В. М. Культивована дендрофлора Волино-Поділля, перспективи її використання та збагачення / В.М. Черняк. – Тернопіль: В-цтво ТНПУ, 2004. – 264 с.

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Методичні вказівки до курсового проекту	4
Склад курсового проекту.....	4
Зміст пояснювальної записки.....	5
Вимоги до оформлення курсового проекту.....	6
Вимоги до графічних робіт	8
Перелік орієнтовних тем для курсового проекту.....	10
Методичні вказівки до виконання самостійного завдання.....	12
Список літератури.....	72

Навчальне видання

КОНСЕРВАЦІЯ, РЕКОНСТРУКЦІЯ ТА РЕСТАВРАЦІЯ САДОВО-ПАРКОВИХ ОБ'ЄКТІВ

Методичні рекомендації
до виконання курсового проекту та самостійних робіт
для студентів агробіотехнологічного факультету
за кредитно-модульною системою організації навчального процесу

**Крупа Наталія Миколаївна
Роговський Сергій Володимирович**

*Редактор О.О. Грушко
Комп'ютерна верстка:*